

Nr 3 2016 • maj - juni

pris 90 kronor

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Nationaldagsfirande
i Skarpnäck!

Tingsrätten gav
romerna rätt

Den romska ledaren

Ja nu är ju sommaren här och vi önskar alla läsare mycket sol och bad och framför allt en vilsam sommar.

Det har varit mycket om romer under första delen av året. Alla de 5 pilotprojekten har redovisat sina resultat.

No Hate Parliamentary Alliance kallas en tvärpolitisk grupp i Europarådet, en av tre parlamentariska nätverk, som nyligen hade en hearing i Riksdagens första kammare om Antiziganism i Europa. Dagen började lovande då olika personer rapporterade om rådande antiziganism i Europa. Vad beklagligt var att i slutet av konferensen visade det sig att många av de delegater som var kallade att bekämpa antiziganism var mycket dåligt pålästa om romers situation. Efter att jag berättat om det som nyligen hänt i Kungsträdgården kom fördomsfulla kommentarer bland andra från en av ledamöterna i alliansen ”Då måste de väl ha gjort något.” Det kom ännu en märklig kommentar från en alliansledamot, ”Hur vet man att romerna inte har gjort något skumt när polisen stormar in?” Det talades även om varför man skulle kallas för rom och inte som man tidigare gjort. Jag uttryckte mig ganska odiplomatiskt då jag sa ”att ska det vara så in i helvete svårt att acceptera ett gemensamt ord som rom”

Ja så var det ju det här med att 11 romer stämt staten för registret över romer. Alla blev vi glada då domen kom. Vi hade vunnit mot Staten. Det konstaterades en gång för alla att registret var grundat på etnicitet och inte på brottslighet. Tingsrätten tilldömde därför staten att betala det begärda skadestandsbeloppet på 30 000 kronor. Men glädjen varade inte många veckor för Justitiekanslern överklagade beslutet. Motiveringen var att de ansåg att beloppet var för högt och borde tas bort eller sänkas. Hon menar också att vi tidigare blivit kompenserade med det utbetalda beloppet av 5000 kronor.

Hon menar även att en sådan hög ersättning står i strid med den praxis som finns från Europadomstolen och Högsta domstolen. Vilket jag inte håller med om. Vi ska inte förringa andra personers lidande men, under Delegationen för romska frågor

och deras utredning om romers situation i Sverige kom det fram att ett stort antal av resandefolket blivit utsatta för varn-vård, tvångsomhändertagande och sterilisering. Därför tillsattes en utredning ledd av Göran Johansson. I den utredningen såg vi att de flesta som finns med i intervjuerna har varit utsatta för grova övergrepp av olika slag. Staten beslöt då att betala ut ersättning till de sökande. Man tillsatte en miljard kronor. Vad beklagligt var att de som bedömde varje ärende hade tydligen en annan syn på vilken grad övergreppen var ersättningsbara då bara 53 procent av alla ansökningar blev godkända. Fyra av tio fick ingen ersättning. Ersättningsnämnden upphörde januari 2015, pengarna frös inne och Åsa Regner beklagade sig och skyllde ifrån sig när hon uttalar sig i teve med att säga ”Jag förstår att det finns många fall där man känner att man inte blev korrekt bedömd utifrån det man tyckte. Jag beklagar verkligen de här upplevelserna, men det var ersättningsnämndens uppgift att göra bedömningarna och jag kan inte överpröva dem.” Med de orden lades locket på då man inte längre kan överklaga beslutet.

Så visst har det funnits och finns fortfarande finns möjlighet att kräva högre skadebelopp än futtiga fem tusen kronor som JK menar var tillräckligt.

Kommissionen Mot antiziganism kom med sin slutrapport. Även deras uppdrag har upphört, men i rapporten till regeringen föreslås att romer ska ges en möjlighet att få driva sina mänskliga rättigheter i ett större perspektiv. De föreslår även ett starkt romskt civilsamhälle, men det behövs också en institution som hanterar romska frågor nära regeringskansliet.

Men än så länge är förtroendeklyftan till myndigheter för bred för att övertyga mig om rättvisa, och inte blev den mindre genom JK:s överklagan till tingsrätten om ersättningsanspråket. Jag och många fler trodde nog att nu kan vi lägga registerfrågan åt sidan och börja om på nytt.

Fred Taikon

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

**Ansvarig utgivare
och chefredaktör:** Fred Taikon

Redaktion:

Rosario Ali Taikon, Bengt O Björklund,
Veronika Portik, Mia Taikon och Gertrude Nilsson Björklund

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: mia@romaniglinda.se

**Vår bidragsgivare
Statens Kulturråd**

Tryck: Carlshamns tryckeri
ISSN 1651-3258

Missa inte!

10 11 romer mot staten.

20 En kommission tar farväl. Pressträff på Rosenbad.

6 5 Folk Festival drog igång den 6 juni.

30 Åke Ericson har en utställning på Fotografiska.

I detta nummer kan du läsa om

DEBATT

4 **Thomas Hammarberg** om förslagen till Regeringen.

DEBATT

5 **Hans Caldaras** skriver om Stockholms stads avvisning av romer från en festivalplats.

5 FOLK FESTIVAL

6 **I år hölls 5 Folk festivals** firande av nationaldagen i Skrapnäck.

11 ROMER STÄMMER STATEN

10 **Rättegången och domen.**

ALLIANS MOT ANTIZIGANISM

14 **Miniseminarium i** Riksdagen med flera talare.

UTGRÄVNING I FLATEN

17 **Arkeologerna gräver** fram ett romskt läger från femtio och sextiotalet.

LÄNSSTYRELSENS KONFERENS

18 **Stafettpinnen** har hått från pilotkommunerna till de nya utvecklingskommunerna.

EN KOMMISSIONS FARVÄL

20 **Pressmöte på Rosenbad** med den avgående kommissionen som lämnade sin slutrapport.

SIMURGH

22 **Ett romskt nätverk** från Västra Balkan på besök i Sverige under en vecka.

BÖCKER

25 **Gunilla Lundgren** skriver om "De oanpassbara", en ny bok av Hynek Pallas.

MALMÖREDAKTIONEN

26 **Fyra sidor med nyheter** från Malmö.

FOTOUTSTÄLLNING

30 **Fotografen Åke Ericson** har en utställning på Fotografiska i Stockholm.

GAMLA BILDER BERÄTTAR

30 **Den här gången dyker** vi ner i ett gammalt bildarkiv som fanns på Socialnämndens avdelning för Zigenarmissionen på Kammakargatan i Stockholm.

Nu ligger bollen hos regeringen

Kommissionen mot antiziganism är nu upplöst efter två års arbete. Dess uppgift var att bidra till en kraftsamling mot de fördomar och den diskriminering som fortfarande förpestar många romers vardag.

En majoritet av medlemmarna var romer och hade direkta erfarenheter som självfallet var viktiga för allt arbete inom kommissionen. Flera konsultationsmöten hölls för att samla in åsikter från bredare grupper. Därutöver fanns en referensgrupp som lämnade värdefulla synpunkter och råd.

Kommissionen tillsattes bara någon dag efter att Vitboken om förföljelserna av romer under 1900-talet hade publicerats. Det var viktigt att denna skamliga svenska historia fick spridning och inte minst blev en del av undervisningen i skolorna. I det syftet utarbetade kommissionen en särskild skrift med lärarhandledning som distribuerades till skolor över hela landet. Denna "kortversion" av Vitboken kan med fördel också användas av enskilda organisationer i deras opinionsbildning för mänskliga rättigheter.

En särskild skrift publicerades om Skånepolisens olagliga registrering av tusentals romer. Kommissionen följde noga de olika stegen i det efterspel som följde efter journalisten Niklas Orrenius' avslöjande av den verksamheten: polisens förnekande; åklagarens slutsats att det handlade om ett "systemfel" men att ingen skulle hållas personligen ansvarig; Säkerhets och Integritetsnämnen SIN:s slutsats att hanteringen av insamlade uppgifter i flera avseenden var olaglig men att det inte handlade om ett etniskt register; samt JO:s slutsats att det faktiskt föreföll handla om etnisk registrering.

När ansvarsfrågan till slut togs upp i Statens ansvarsnämnd kunde ingen prickas eftersom tiden löpt ut och förseelserna var preskriberade. Men Civil Rights

Defenders hade i samarbete med Fred Taikon och tio andra registrerade personer polisanmält staten å dessas vägnar. Tingsrättens utslag var viktigt; registreringen av dessa personer hade skett enbart på etnisk grund.

Rikspolischefen, då nytilträd, kom till Kommissionen och förmedlade en ursäkt. Den välkomnades förstås, men kommissionen betonade i slutbetänkande att mer måst göras för att rensa ut tendenser till antiziganism inom polismakten.

I en särskild rapport redovisade Kommissionen en alarmerande rapport om hatbrott – mot såväl svenska romer som besökande från Rumänien och Bulgarien. Hatbrott förekommer i skrämmande omfattning, men ytterst få av dem anmäls till polis. Skälet är att offren inte litar på att anmälningarna får en korrekt uppföljning.

Tyvärr visade en sammanställning att denna skepsis var befogad. Ytterst få av de anmälningar som faktiskt lämnades till polisen följdes upp genom en seriös undersökning och ännu färre ledde till en

rättslig åtgärd.

Huvudbudskapet i Kommissionens slutrapport var att den djupt rotade antiziganismen alltjämt drabbar romer i det svenska samhället. Det behövs sannerligen krafttag mot de fördomar som är själva grunden bakom det faktum att kränkningarna fortsätter.

Nu ligger bollen hos regeringen. Kommissionen önskade snabba beslut. Det första steget skulle vara att tillsätta den grupp som närmare ska utreda frågan om etablerandet av ett Romskt center.

Thomas Hammarberg

F.d. ordförande i Kommissionen mot antiziganism

Thomas Hammarberg med delar av Kommissionen lämnar över slutrapporten

Stockholms stad visar musklerna

Sedan en tid har de utsatta EU-medborgarna drabbats av en massiv polisrazzia i Stockholm, de avvisas från gator och torg. De jagas som villebråd. En del transporteras ut på landsbygden där de lämpats av. Några saknar mobiltelefoner och har inte kunnat ringa på hjälp. Bland de drabbade finns en kvinna gravid i 9 månaden och en annan i 70 års-åldern.

Text: Hans Caldaras

Ett par veckor innan finalen i "Eurovision Song Contest" tog polisen i med hårdhandskarna och satte igång en utrensning av de behövande. Ett underligt sammanträffande. Kan det vara så att Stockholm stad ville "snygga" upp ett Stockholm i samband med att staden stod som värd för festivalen? Man ville ge internationell press och utländska besökare ett intryck av att Sverige är ett välordnat land befriad från människor i nöd.

SVT och Stockholm Stad satsade stort på att visa upp Stockholms bästa sida i samband med att bland annat arrangera en Eurovisionfest på temat "Come together" anordnades i Kungsträdgården som syftade på samförstånd, vänskap och tolerans.

Man hade räknat med besökare från alla världens hörn och alla var varmt välkomna att ta del av evenemangen i Stockholm.

Söndagen den 8 maj besökte tre medlemmar ur föreningen HEM, fem utsatta EU-medborgare och jag festivalområdet i Kungsträdgården.

En av dem var en kvinna som ett par dagar tidigare hade satt sig framför scenen för att ta del av musikframträdandet som pågick. Efter en kort stund blev hon bryskt avvisad från området av en ordningsvakt utan förklaring. Kvinnan var klädd i sin traditionella långa kjol.

Nu var vi på ingång för att ta del av festligheterna i syfte att se om temat "Come together" gällde alla, en kampanj arrangörerna stolt propagerade för.

En av EU-medborgarna var utklädd till clown, men vid det här tillfället garanterade han att inte sälja ballonger eller att

någon av hans vänner skulle samla pantburkar inom området.

Vi blir stoppade av tre unga säkerhetsvakter vid entrén som visiterade ett par av oss som höll i varsin plastkasse. Under tiden passerar folk in utan att utsättas för samma bemötande och granskning. Ett par minuter senare dyker det upp tre ordningsvakter klädda i blågrå uniformer och vi blir tillsagda att vi måste ställa oss utanför entrén. Vi undrar varför? "Vi vill inte ha någon här som tar saker, polisen är på väg, så vänta så får ni tala med dem." svarade de oss.

Polisen kom och efter en stunds utfrågning avlägsnade de sig. En av medlemmarna ur föreningen HEM försökte övertyga ordningsvakterna att hon tog på ansvaret att ingen skulle samla tomburkar och att mannen som var utklädd till clown inte skulle sälja ballonger inom området, men på det örat ville inte väktarna lyssna.

Plötsligt räcker en av dem provocerande ut tungan mot mig, han tar upp en lapp ur bröstfickan som han trycker upp i ansiktet på mig med orden "Vi följer lagen".

Ett A-4 skriven på rumänska och svenska. Det gick inte att identifiera vem som stod bakom lappen, men den indikerade tydligt att den var riktad till en speciell målgrupp.

"Eftersom det här är ett evenemangsområde är det inte tillåtet att tiggas, plocka burkar eller vara utklädd som Musse Pigg. Ni bör hålla er utanför evenemangsområdet för att slippa samröre med polis och säkerhetspersonal"

Projektchefen för Stockholm stads evenemang i samband med Eurovision Song

Foto: Pelle Piumo

Contest, Jesper Ackinger, motiverade lappens legitimitet med:

"Det är en skriftlig information i ett försök att vara tydlig med att kommunicera de förhållningsregler som vi satt upp tillsammans med polisen för att vi ska kunna ha ett trevligt arrangemang."

När jag ifrågasatte ordningsvaktens påstående att han följer lagen, fick jag till svar:

"Dom kliver in med ballonger och lurar människor."

Jag undrade om han hade bevis för att "dom" vid det här tillfället hade som syfte att begå dessa handlingar som de misstänktes för?

"Jag vill inte prata med dig, ställ dig där" sade han och pekade bortanför inhägnanden med loggan "Come together."

Efter en lång argumentation och uppståndelse kände vaken igen mig och hans tuffa attityd mjuknade avsevärt och vi blev insläppta, även clownen

Jesper Ackinger lovade i SVT:s Aktuellt-sändning, i en debatt mellan honom och mig den 10 maj, att lappen skulle försvinna med omedelbar verkan, men då var skadan redan skedd. Ett antal personer hade utsatts för kränkningar och olaga hot.

Människor som befinner sig i Sverige på grund av att de flyr från diskriminering, fattigdom och elände, och som hoppas få ett bättre bemötande här i landet, men utsätts för samma övergrepp som i sina hemländer, vittnar om att antiziganismen får mer och mer fritt spelrum i vårt land, något som flertalet svenska förtroendevalda politiker inte verkar ta på allvar.

Minoriteter på nationaldagen

För tredje gången arrangerade É Romani Glinda 5 Folk Festival på svenska nationaldagen. Den här gången gick festivalen av stapeln i Skarpnäck i samarbete med stadsdelsförvaltningen. Ett band för varje minoritet underhöll publiken hela eftermiddagen.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Marco Ali

Festivalen sparkade igång klockan tolv på dagen i strålände solsken. En arkitektonisk snilleblixt möjliggjorde öppnandet av en scen i väggen på det blå kulturhuset. Bara att ställa fram stolar framför scenen alltså.

Lars-Gunnar Winsa, avdelningschef individ- och familjeomsorg, som själv tillhör en av de fem nationella minoriteterna, invigningstalade.

– Det är en ära för mig att få inviga denna festival. Jag är själv en stolt torne-daling och vet hur viktigt det är med språk och kultur. Sverige är ett land där många är stolta över sin kultur och historia. I mitt Sverige finns det en stor tolerans och alla är lika inför lagen. Det är invandring från många länder som bidragit till den välfärd som vi har. Det som binder ihop oss är samtalen.

Han tillade att brobyggarna är en mycket viktig del i arbetet med den

romska inkluderingen i Skarpnäck.

Dagens konferencier var Mia Taikon från É Romani Glinda.

– Vi startade 5 Folk Festival för att så få visste om att det finns fem nationella minoriteter i Sverige, berättade hon.

Dagens första inslag kom från Norge, Veronika Akselsen och Karl Johansen.

– I Sverige kallar vi de för resande. Det gamla ordet tattare använder vi inte längre precis som vi inte längre säger zigenare, sade Maria. Men i Norge säger man fortfarande tater om resande.

Veronika och Karl tillhör alltså resandefolket, men de kallas även för Stor Johans folket efter Stor Johan, som var både Veronicas och Karls anfader. Deras repertoar bygger på resandefolkets visor från hennes släkt.

Veronika och Karl.

De inleder med en svensk resandesång som av någon konstig anledning får mig att tänka på Joan Baez. Kanske är det Veronikas mycket vackra röst och musikstilen som påminner om pro- testsångerna från USA.

– 1998 blev resande en nationell minoritet i Norge, med en statlig ursäkt och ekonomisk kompensation, berättade Veronika. Men det är fortfarande en lång väg att gå. Det är inte så länge sedan det var en skam att bli kär i en resande.

Om detta handlade nästa sång.

Lite längre fram i programmet berättade Veronika att hennes släkt rest runt i Norge sedan 1500-talet.

– Ofta bytte de en sång mot en bit mat. Det har lett till att vi idag har en mycket stor musikskatt av resandesånger i Norge.

Nästa inslag stod samiskan Sara Ajnnak för. Första låten är suggestiv och svängig och handlar om en vaja uppe på fjället.

– Intrången på våra marker i Sapme bara ökar, sade Sara.

Hennes kompband är otroligt duktiga. Det är ösigt, det är tajt. En gitarr och en fiol och i Saras sånger är det aldrig långt bort till jojken. Musik och sång blir ibland till en hypnotisk ljudmatta som pumpar ut ljuvligheter i försommarvärmen. De är otroligt samspelade. Där finns en dynamik inte många har.

– Vi måste också tänka på de som gått före oss, de som trampat upp stigarna vi går på. En sak som man får kämpa för är sitt språk. I min familj försvann det nästan, Umeåsamiskan, som inte talas av så många.

Den sista sångens sista två rader lyder ”Du vill tysta mina ord, till och med när du tar mitt land”.

För det svensk-finska inslaget stod Anna Järvinen, sångerska, låtskrivare, tvåbarnsmorsa och högstadielärare.

– Jag är stolt över att få vara det svensk-finska bidraget och språk är ju så himla viktigt.

Hon sjunger trevande, vackert, återhållsamt. Det är poetiska texter med avstamp i vardagen. Det är lågmält och precist. Hon varvar sånger på finska och

Sara Ajnnak

svenska. Hon sjunger om en gata i Helsingfors.

Hennes närvaro på scenen är både intensiv och återhållen känsla, bristande som såpbubblor i det heta solskenet. Till och med en suck ingår. Spänningen i framträdandet gör att man liksom väntar på att något ska brisera, men hon behåller kontrollen med strama tyglar. Texterna är som dagboksanteckningar med ett mycket personligt budskap.

När tornedalingarna intog scenen blev det något helt annat. Full fart, spelmansglädje och glimten i ögat. Fredrik

Hangasjärvi och Daniel Wikslund kallar sig för Sveriges nordligaste riksspelmän. Tulikivi kallar de sig. Med sig hade de dansaren Fanny Kivimäki.

Det rycker i dansnerven, men bara synen av Fannys ohämmade och galna dans gör en helt matt. Den skänker samtidigt en slags annorlundahet till spelmansmusiken. Ett extra element av något otämjt och vilt.

Fredrik Hangasjärvi är riksspelman och renskötare från Autio i Pajala kommun.

– Jag har spelat på ett svenskt dur-spel sedan jag var tre äpplen hög. Men jag har byggt om det till ett finskt dur-spel nu.

Anna Järvinen.

Tulikivi med dansaren Fanny Kivimäki.

I nästa paus mellan låtarna tog Daniel ordet.

– Vi har blivit några centimeter längre, vi lever lite längre, men annars är allt det samma som det varit i hundratals år. Vi vill alla bli älskade. Uppe i norr är vi försiktiga med orden om vintern. De fryser då och man vet aldrig vem som kan höra dem när de smälter om våren.

Tulikivi avslutade med en munter låt på engelska.

Mia Taikon berättade om när hon var liten och tog fiollektioner.

– Min lärare var så förvånad över att jag inte kunde lära mig. Det borde jag väl ha i blodet, musiken och dansen. Och jag undrade länge över vad det var som borde finnas där i mitt blod.

När det var dags för dagens sista framträdande hade solen gått i moln och det var inte alls så varmt längre. Men Anne Kalmering och Nils Harning fyllde publiken med värme istället. De sjöng ett gäng judiska folksånger ur den ahkenaziska och sefardiska traditionen. Det är sånger om kärlek och längtan. På sitt oefterhärmliga sätt sjunger Ann med sin lite hesa och varma röst som är så full av historia och ögonblicklig kärlek. Nils har en direktet i sin sång som är få förunnat. Två eldsjälur som håller liv i jiddisch traditionen.

En av sångerna som Nils sjunger heter ”Rönnen från Ural”. Det är en vals om

detta träd, om en rönn som blommar. Det är romantiskt och poetiskt.

Anne tog till orda.

– Idag är det svenska flaggans dag. Då tycker jag att det passar med en sång om Borsjtj.

Sagt och gjort. Sedan blev det en sång på ladino. Lätta svällande toner flöt ut över publiken framför scenen. Nils sjöng en sång om Odessa som hans släkt kommer från. Dagen sista sång var en känslös duett. En cabaretkänsla infinner sig.

Under dagen var det många som besökte minoritetstältet som låg ute i par-

ken. Där bjöds det på popcorn, kaffe och kakor. Den som ville kunde få ett samtal med någon från de fem nationella minoriteterna och det fanns gott om material på flera av de nationella minoritetsspråken.

– Det var roligt att det var så många som kom till tältet. De ställde frågor och vi rätade ut många av deras frågetecken om minoriteterna, deras kultur och seder. Det kändes rätt att vi kunde svara på nästan alla frågor eftersom det fanns representanter från samtliga nationella minoriteter.

Anne Kalmering och Nils Harning .

Stockholms stad söker en utredare/ projektledare för arbete med romsk inkludering

Stockholms stad har nyligen beviljats medel som utvecklingskommun för romsk inkludering. Vi söker nu en utredare och projektledare i samma person som under två år ska arbeta med att ta fram en strategi för hur arbetet i staden för romsk inkludering kan bli mer samlat och effektivt. Arbetet genomförs i samråd med romska företrädare och berörda förvaltningar i staden.

Tjänsten är placerad på stadsledningskontoret, kansliet för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling. Rollen ger möjligheter att bidra till förbättrade förutsättningar för romer i Stockholm. Arbetet är självständigt men innebär omfattande samverkan och nätverkande med olika delar av staden.

Arbetsuppgifter:

- Leda och planera arbetet med att utarbeta en stadsövergripande samlad strategi för romsk inkludering i staden med fokus på arbetsmarknad, förskola/skola, socialtjänst och demokratifrågor.
- Utreda förutsättningarna för och vara beredd att leda och planera arbetet med uppbyggnaden av ett romskt center i samråd med romska företrädare.
- Vara sammankallande och föredragande i styrgrupp och referensgrupp för arbetet med en stadsövergripande strategi.
- Kontinuerligt samråda med romska företrädare och stadens förvaltningar.
- Delta i kontinuerliga erfarenhetsutbyten med andra utvecklingskommuner, Länsstyrelsen i Stockholms län och Kulturdepartementet.
- Medverka i konferenser, seminarier och utbildningar.

Kvalifikationer:

Krav (måste uppfyllas):

- relevant högskoleutbildning
- kunskaper om lagar, förordningar och konventioner som styr arbetet med nationella minoriteter
- kunskaper om romers situation inom flera samhällsområden
- arbetat på strategisk nivå i en politiskt styrd organisation
- kunskaper om kommunal verksamhet och organisation
- erfarenhet av strategisk planering
- erfarenhet av att planera och bygga upp komplex verksamhet
- van att samarbeta och bygga nätverk mellan olika organisationer
- förmåga att föra dialog med civilsamhället
- förmåga att skapa goda relationer
- kunna planera och genomföra sitt arbete självständigt

Läs hela annonsen på: www.arbetsformedlingen.se. Sök på "romsk inkludering". Ansökan senast 24 juli. Vid frågor, kontakta: Karin Skoglund, tel. 08-508 29 454 t o m v. 27, Banafsheh Hejazi, tel.08-508 29 443 v. 28, Mirjaliisa Lukkarinen Kvist, tel. 08- 508 29 455, v. 29

Inlämning av stämningensansökan till Tingsrätten mars 2015

11 romer stämmer staten

Två romska familjer har stämt staten med anledning av Skånepolisens olagliga spaningsregister där drygt 4700 romer ingår i ett jättelikt släkträd. I två dagar fick parterna i målet förhöra vittnen och plädera för sin sak. Civil Rights Defenders var romernas ombud, Thomas Hedstrand från JK företrädde staten.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Det var på hösten 2013 som nyheten om Skånepolisens romregister briserade som kall vind från trettioalet. Men när alla tillsynsmyndigheter sagt sitt handlade det bara om tekniska fel i själva registerhanteringen. Något som JK såg allvarligt på och bestämde att ersättning skulle utgå till de som felaktigt registrerats. Men varken Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, SIN, Datainspektionen, DI, Justitieombudsmannen, JO, Mats Åhlund, överåklagare vid Riksenheten för polismål eller Justiekanslern, JK, kom fram till att registreringen inte skett på etniska grunder, trots det uppenbara: ett enormt släkträd med romska familjer som upprättats utan anknytning till brott.

I sina inledande anförande underströk John Stauffer från Civil Rights Defenders att det på många sätt är styrkt att det handlar om ett etniskt register.

– De är registrerade enbart för att de är

romer. Vi vill att Tingsrätten utdömer 30 000 kronor eller ett belopp som anses skäligt. DNs avslöjande visar att det nästan enbart handlar om romer och att över tusen av dem var barn. Att vara med i registret är ett utpekande som rom.

DO har också sagt sitt i målet. Man skriver i ett uttalande att man inte kan utesluta etnisk profilering. JO såg allvarliga brister i registret. Man såg särskilt allvarligt på att det drabbade var just romer, en redan utsatt grupp i samhället.

– De som stämmer staten här idag har inte fått någon förklaring från polisen till varför de är med i registret.

I pilotfallet som Tingsrätten ska ta ställning till har Fred Taikon med familj och Adam Szoppe med familj stämt staten och kräver 30 000 kronor till var och en.

– Ingen av dessa familjer har någon koppling till Staffanstorp i Skåne. Flera

av dem har dessutom bott i Italien i större delen av sina liv.

SIN har inte velat gå in på varför alla dess romer har registrerats utan enbart sett till registerhanteringen där det brustit stort.

– Registreringen har inneburit en kränkning och kändan har lidit skada av den etniska registreringen som inneburit ett betydande intrång i deras privatliv.

Som det ser ut i skrivande stund har JK sett allvarliga fel i registerhanteringen och bestämt att alla som är med kan få 5000 kronor. DO kan inte utesluta att det handlar om etnisk profilering. JO kritiserar länspolismästaren, chefen för länskriminalavdelningen, chefen för kriminalunderrättelsetjänsten i Lund och den polis som byggde upp samlingarna och den nya polischefen Dan Eliasson har bett Sveriges romer om ursäkt.

Thomas Hedstrand var ombud för JK. Han bestred givetvis de kändans yrkanden och påståenden.

– Registreringen har inte skett enbart för deras etniska tillhörighet. Registreringen handlar enbart om brottsförebyggande verksamhet. Därför behövs ingen ytterligare ersättning.

Han bestred alla yrkanden både när det gäller Polisdatalagen, PDL, Regeringsformen och Europakonventionen.

– Staten menar att de redan blivit kompenserade.

Han tar åter upp själva upprinnelsen i Staffanstorp som ledde till registret.

– Det är då, 2009, som en särskild undersökning inleds, man började kartlägga länsöverskridande allvarlig brottslighet. De delar man tyckte var intressanta (från Staffanstorsregistret) fördes över till det nya registret på en server i Skåne.

Han berättade om hus som brunnit ner, rån och inbrott i Staffanstorp.

– För att förebygga att konflikterna mellan släkterna i Staffanstorp eskalerade gjordes en uppgiftsinsamling. Omkring tusen personer hamnade i ett register som kallades för Konflikt Staffanstorp – Romer. Med denna grund startades registret Kringresande. Det registret hade ett bredare anslag. Kringresande betyder att det handlar om brottslighet som är på resande fot.

Thomas Hedstrand beskriver hur registret ser ut. Ett Excelark med personnummer, namn, kön, adress och släktskap.

– De kändande vill veta varför de är med i registret. JO har sökt svar på detta, men informationen har gallrats så det är svårt att nu få ett riktigt svar.

Han menar att när polisen får in namn på misstänkta görs det sökningar och då hamnar alla släktingar i registret.

– Många har inte varit misstänkta för brott och alla har inte kommit med, bara de som varit intressanta. Käranden är med på grund av släktskap till brottsmisstänkta. Ni kan också ha kommit med i registret genom tips. Det får polisen göra, men de borde ha gallrat i registret när namnen inte tillför något. Käranden har aldrig varit misstänkta för brott, inte heller de avlägsna släktingar som är orsaken till att de är med i registret.

Vän av ordning protesterar nog nu. Käranden har varit intressanta för utredningen och har brottsliga släktingar som inte är misstänkta för brott? Samtidigt menar JK att de eller deras påstådda släktingar aldrig varit misstänkta för brott...

Under eftermiddagen fick de elva som stämt staten berätta om sig själva och hur registreringen påverkat deras liv. Alla talade de om förtvivlan och förlorad tillit.

Dagens sista vittnesför skedde med Niklas Orrenius, den reporter på DN som först skrev om registret den 23 september 2013.

– De som ingår i registret är romer eller har relationer till romer. Inom polisen har man sett detta som ett register över romer. Jag kände igen de gamla romska namnen och romska familjer är en röd tråd i registret. Det är en kartläggning av romska släkter. De flesta har ingen koppling till familjerna i Staffanstorp. Registret säger inget om brottslighet. Det är endast ett släkträd.

När Niklas frågade polisen fick han inget svar på hur många av de registrerade som var kriminella. Han gjorde en egen undersökning av 200 personer över 50 år.

– Av de som begått brott handlade det mest om snatteri, olovlig körning och enstaka grövre brott. De flesta bodde inte i Skåne. De flesta uppgifterna fördes in i registret under några sommarmånader 2011.

Han tillade att polisens förklaring av begreppet Kringresande var motsägsfullt när det ändå bara handlade om ett romskt släkträd.

Dag två inleddes med ett telefonförhör med Jeanette Larsson som arbetat i 25 år som polis. Hela tiden i Skåne. Hon minns en jätteapparat från 90-talet som polisen använde för registerhantering.

– Men romerna hamnade i en egna

lådor märkt med Z, uppdelade i födelseår och kön. Jag tyckte det var märkligt.

Inga andra grupper hade egna lådor.

Den stora och tunga maskinen stod kvar långt in på 2010-talet.

– Men när den slutade användas vet jag inte. Men poliserna har alltid rankat romerna lägst.

Nästa vittne var Lars Lindgren från DO. Han berättade bland annat om diskrimineringslagstiftningens stora brister vilket inneburit att DO inte har kunnat driva registerfrågan under diskrimineringslagen. Han berättade också kort om romernas diskriminering i Sverige fram till idag. Och han talade om begreppet Kringresande.

– Det är ett gammalt namn på romer och resande och var tidigare mycket vanligt.

Han underströk vad de elva romerna vittnat om.

– Registret har väckt starka känslor och många romer har dragit sig tillbaka. Tilltron till rättsväsendet och andra myndigheter har sjunkit dramatiskt. Ingen annan händelse har lett till så måna anmälningar hos DO.

Sedan vittnade David Kummel, jurist hos polisen sedan tre år tillbaka, om hur polisen använder programmet Analyst Notebook.

– Det handlar om att undersöka en viss brottslig verksamhet. Släktförhållanden utreds ofta när det till exempel handlar

Romerna som stämt staten tillsammans med sina juridiska ombud.

*Johanna Westeson,
John Stauffer och
Niclas Lemery.*

om våld i familjen eller släktfejder. I underrättelseverksamheten är anknytningen inte alltid av brottslig karaktär. Barn kan förekomma. De är en länk mellan två vuxna personer. De kan också förekomma i relation till brottlighet. Etnicitet har ingen betydelse när släktrationer utreds. Storleken på dessa länkade kartläggningar kan initialt vara mycket stora, upp till 10 000 personer kan finnas med.

Även David Kummel anslöt sig till tesen att polisen bara menade mobil brottslighet med begreppet Kringresande.

– Det får inte användas som förtäckt kod för romer.

På frågan om vad som är mobil brottslighet svarar David Kummel: Asfaltläggare och försäljare, typiska yrken för romer och resande.

Daniel Rådesjö och Jesper Holmqvist berättade hur registret ser ut i sina videoförhör. Daniel hade utdrag ur registret framför sig. Inget nytt tillfördes. Det konstaterades att det inte var något späningsregister utan ett romskt släkträd det handlade om. Både i Excelfilen och i släkträdsprogrammet Analyst Notebook länkades de romska familjerna.

I slutpläderingen tryckte Johanna Westeson på att det är bevisat utom tvivel att det handlar om ett etniskt register.

– Det är otroligt att käranden har registrerats. De är ostraffade och bor i Stockholm. Tre av dem är barn och fyra av dem har bara bott i Sverige i några år.

SINs utredning har brister. De utredde aldrig frågan om varför dessa romer har registrerats. De kärande har registrerats enbart för att de är romer i ett släkträd med bara romer.

Hon menar att det är polisens syn på romer som särskilt brottsbenägna som ligger bakom registreringer.

– Daniel Kummel menar att är normalt att polisen samlar in så mycket information som möjligt. I detta register finns bara namn och personnummer och adress. Polisen säger till SIN att det handlar om kopplingar till brott i Staffanstorps.

Men de flesta i register är varken släkt med eller känner någon i Staffanstorps.

– Polisen säger att det var underrättelseuppslag som ledde till att de hamnade där. Men ingen kan säga vad det handlade om eller om det existerat något uppslag. Sant är förmodligen att Skånepolisen 2011 började registrera romska familjer. Det låter orimligt att det under några sommarmånader 2011 regnade in underrättelseuppslag.

Men även om släktskap är viktigt för polisen att hålla reda på, även om det sommaren 2011 kom in mängder av underrättelseuppslag, är det ett etniskt register menar Johanna Westeson.

– Det krävs inte att det finns ett syfte för att konstatera att det blev så. Man får inte skapa register där man klumpar ihop en viss grupp. Polisdatalagen förbjuder etnisk registrering.

Hon menar också att bevisbördan ligger på staten.

– Staten måste kunna visa att det inte handlar om etnisk diskriminering. Det är upp till Tingsrätten att återupprätta romernas tilltro till svenska myndigheter.

Thomas Hedstrand pläderade för JKs ståndpunkt och bestred alla anspråk på ytterligare ersättning.

– De formella bristerna enligt polisdatalagen är avgjorda. Vissa av de som var med i registret borde ha gallrats ut och det har inte gått någon förbi hur de kärande har drabbats, men frågan är om de regisserats på grund av sin etnicitet.

JK menar att Skånepolisen var tvungna att upprätta ett register när brottsligheten skenade i Skåne. Han menar samtidigt att det inte alls är staten som ska bevisa något utan att det är de kärande som måste bevisa att registret är ett etniskt register, inte staten.

– Det finns ingen grund för det i rådande praxis. Käranden ger trovärdigt intryck och tillförlitlighet. De har inga brottsliga släktingar. De har inte heller några släktingar i Skåne. Men det kan ha gått till som polisen säger, att det kom in underrättelseuppgifter (som ledde till att de registrerades).

Han vidhöll polisen förklaring till begreppet Kringresande trots alla utsagor om motsatsen.

– Registreringen har inte skett på etnisk grund.

Han lägger stor vikt vid statsåklagare Mats Åhlunds nedlagda förundersökning mot polisen i Skåne.

– Det som en statsåklagare kommit fram till måste ju vara sant. Och SIN har ansett att de som finns i registret har släktskap till brottslingarna i Staffanstorp.

Här räcker vän av ordning åter upp handen. Först har de käreande inga brottsliga släktingar, sedan är de plötsligt släkt med människor de aldrig hört talas om.

– Det finns inget som talar för att syftet varit att samla in uppgifter till ett etniskt register. Register har enbart vart till för brottsbekämpande.

JK åberopar alltså släktskap som inte finns, att det handlar om brottsbekämp-

ning trots att det bevisligen är romska släkträd som tagits fram och tillbakavisar alla krav på ersättning både enligt PDL, Regeringsformen och Europakonventionen.

– Den registrering som har gjorts har gjorts med stöd av lagen. Det är ett legitimt sätt att bekämpa brott. Jag hade också känt mig kränkt om jag funnits med i registret. Det är beklagligt att polisen betett sig som de har gjort, men det finns ingen rättslig grund för ytterligare ersättning.

*Johanna Westeson,
John Stauffer, Rosario
Ali, Fred Taikon och
Robert Hårdh.*

En romsk seger – så här blev domen

Elva romer i två romska familjer stämde staten i pilotfall för den etniska registreringen som Skånepolisen gjort. Den 10 juni kom så domen som många väntat på. Tingsrätten gick helt på de kärandes linje och dömde staten att betala ut 30 000 kronor till var och en av de elva käranden.

Text: Bengt O Björklund **Foto:**

Tingsrätten skriver bland annat att ”I första hand strider behandlingen av kärandenas personuppgifter mot bestämmelserna i 2 kap. 10 § första stycket polisdatalagen eftersom uppgifterna behandlats i ett register över romer, enbart på grund av deras etniska tillhörighet och beträffande Gaetano Ali enbart på grund av hans hustrus etniska tillhörighet. I vart fall har uppgifter om kärandenas etniska tillhörighet behandlats utan att detta varit absolut nödvändigt, vilket är strid med andra stycket i samma lagrum. Genom att kärandenas personuppgifter behandlats i en uppgiftssamling där de som ingår har romsk etnisk tillhörighet har kärandena kategoriserats efter sin etniska tillhörighet. Genom att ha behandlat kärandens personuppgifter så är staten skyldig att enligt 2 kap 2 §

polisdatalagen och 48 § personuppgiftslagen ersätta kärandena för den skada som kränkningen inneburit.” Det är kraftfulla ord som understryker det faktum att det är ett etniskt register. Vidare står det i domen att ”Polismyndighetens behandling av kärandenas personuppgifter i Kringresanderegistret har inneburit ett betydande intrång i deras personliga integritet, eftersom behandlingen av personuppgifterna haft samband med deras etniska tillhörighet.”

I domen kan man också läsa att Tingsrätten gått på de kärandes linje i hur man ska tolka ordet Kringresande.

”Ordet kringresande leder tankarna till resandefolket.” Alltså inte den linje polisen företett att det betyder mobil brottslighet.

I domen står det också att registret kan strida mot Europakonventionen:

”Kärandena har påstått att deras personuppgifter behandlats i Kringresanderegistret samt att detta utgjort ett register över romer och personer gifta med romer. Den påstådda personuppgiftsbehandlingen rör därmed deras rätt till respekt för privatlivet enligt artikel 8 i Europakonventionen och kan utgöra otillåten diskriminering på grund av etnicitet enligt artikel 14, om det saknas godtagbara skäl för en visad särbehandling.” Och vidare ”... det finns stark anledning att anta att kärandenas personuppgifter har behandlats i Kringresanderegistret enbart på grund av etnicitet. I enlighet med de principer som Europadomstolen uttalat ska det därför presumeras att så har skett.”

Soraya Post, Milena Santerini, G Loddo, S Burton och E Cornil.

Martin Collins

Allians mot antiziganism

No Hate Parliamentary Alliance kallas en tvärpolitisk grupp i Europarådet, en av tre parlamentariska nätverk, som nyligen hade en hearing i Riksdagens första kammare om Antiziganism i Europa. Cirka 40 länder ingår i denna allians. Inbjudna att tala var Soraya Post, svensk ledamot i Europaparlamentet, Martin Collins från Pavee Point Traveller and Roma Centre på Irland och Adam Weiss, chef för European Roma Rights Centre, ERRC, i Budapest.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Moderator under förmiddagen var Milena Santerini från Italien.

– Det känns extra viktigt för oss att Sveriges kultur- och demokratiminister är här. Just kopplingen kultur och demokrati känns mycket spännande.

Alice Bah Kuhnke inledde med att berätta om Rosa Taikons inställning till inreseförbudet för romer som rådde mellan 1914 och 1954.

– Romer som överlevt nazismen var inte välkomna.

Ministern talade om vitboken.

– Det är en mörk historia som beskrivs där. Antiziganism är en form av rasism och just nu blir det bara värre för romerna i Europa. Här i Sverige är det inte heller bra.

Santerini poängterade att språk är viktigt och att mest hatpropaganda kommer

från politiker. Soraya Post instämde.

– Att tala väl om romer får ingen politiker omvald. Tvärt om. Därför är jag glad att det ändå finns politiker som lyfter mitt folks hemska situation. Många lever i total misär. De har inga id-kort, ingen sjukvård, inga rättigheter. Det finns tusentals romska boplatser runt om i Europa utan vatten, avlopp eller el. De tvingas ofta bosätta sig vid soptippar. Barnen får ingen skolgång och många svälter. Detta är romers verklighet 2016.

Hon talade om alla romer som hamnar på Europas gator.

– De påminner oss ständigt om den fruktansvärda fattigdom de lever i. De ses som andra eller tredje klassens medborgare.

Soraya menar att detta är en politisk utmaning.

– Det är vi politiker som har ansvaret att se till att dessa människor får ett drägligt liv.

Det är ett gripande anförande.

– Det är känsligt för mig. I 30 år har jag arbetat med detta. Jag har försökt ge romerna en politisk röst. Vi vill inte ha något mer än någon annan, men vi är långt ifrån jämställda på alla områden.

Hon berättar om romska barn hon mött i Bukarest. Barn utan framtid. Barn som äter sopor.

– De är sjuka utan möjlighet till vård. Jag kan inte förstå detta och att det fortfarande finns politiker som inte bryr sig, som blundar för den misär som råder. Rasismen mot romer är helt öppen idag. Ingen skyndar för att hjälpa när romer attackeras. Systematisk rasism är vardag för romerna.

Det är den kampen Soraya har tagit till Bryssel.

Martin Collins talade om situationen för resande och romer på Irland.

– Inga program för resande och romer får starta på Irland utan att vi rådfrågas först. Men rasism är ett stort problem. Den är ingrodd i alla institutioner och myndigheter på Irland.

Han berättar om fall där domare uttalat sig rasistiskt och om alla rasistiska kommentarer som finns på internet.

– Någon skrev att resandebarn kunde man använda som bete när man fiskar, andra att de skulle fungera bra som försöksdjur i laboratorier. En del av denna hatpropaganda har lett till rättegång, men inga fällande domar.

Ett av de största problemen är, menar Collins, att Irland inte har någon lagstiftning mot hatbrott. En sådan lagstiftning finns i de flesta europeiska länderna idag.

– Utan en sådan lag kan man inte bekämpa rasismen på ett effektivt sätt. Det fanns ett förslag till en ny hatbrottslag, men den nya regeringen fann det hela ointressant. Yttrandefriheten ska vara helig, men den får aldrig ge dig rätten att uttala dig rasistiskt.

Att detta är en allians som ska arbeta mot hat och rasism är inte helt uppenbart när man lyssnar till några av de frågor som ställdes till de bägge talarna. ”Starka anklagelser om svält i Bukarest” var en.

Manuel Tornare från Schweiz tog upp problematiken med att pengarna från EUs sociala fonder sällan hamnar på rätt plats.

– Jag har sett hur pengar som betalats ut för att bygga hus till romer har lett till att hus har byggts men inga romer fick flytta in.

Soraya Post drömmer om den dag då en europeisk statschef tar på sig ledarskapsrollen i den romska frågan och ser till att det verkligen händer något och att EUs fonder verkligen går dit de ska.

– Det finns en stor romaindustri idag som lever på dessa pengar.

Martin Collins påpekade att det ofta ställs mycket höga krav på resande och romer.

– Man kan inte förvänta sig att en någon som bor i misär utan vatten eller avlopp ska bli samhällets stöttepelare på en dag. Vi måste först skapa möjligheter genom bättre boende, skola och vård.

Adam Weiss från ERRC tyckte att det faktum att det finns en allians mot rasism inom Europarådet var ett steg på vägen.

– Det betyder att ni har förstått att det råder misär i Europa. Boendet är det första man måste ta itu med och alla vräkningar

som påverkar romer som allra mest.

Han drog några snabba penseldrag för att måla upp situationen i några av de länder där det bor många romer.

– I en by i Bulgarien ledde ett slagsmål mellan en rom och en icke-rom till att borgmästaren gav efter för en begäran om att riva hela den romska bosättningen. I Frankrike genomfördes 21 000 vräkningar med våld 2014. I år ökar vräkningarna igen. Man vill tvinga romerna att lämna landet. I Rom i Italien finns det specifika platser där hemlösa romer kan bo, men när de tvingas därifrån har de ingenstans att ta vägen. I Makedonien är situation på många sätt bra för romer, men polisen kan ta sig rätten att med våld gå in i romska hem och butiker. Det är lätt att göra då det finns romska stadsdelar. Även i Serbien pågår vräkningar med våld. Vid ett tillfälle byggde man nya hus för hemlösa samtidigt som man vräkte romerna, men inga romer fick bo där. I Ukraina gick polisen in i en romsk boplat, tvingade ut romerna och bränder ner hela lägret. Det var för att VM i fotboll skulle gå av stapeln i Kiev.

Fred Taikon berättade att under Eurovision i Stockholm nekades romer inträde till parken där man hade etablerat Eurovision Village med en stor scen och storbildsskärm. Då kom det ännu en märklig kommentar från en av ledamöterna i alliansen ”Då måste de väl ha gjort något.”

En representant för Cypern berättade om olika romska grupper på ön som var tvungna att ta ställning till om de vill tillhöra den turkiska eller den grekiska delen av ön.

– Det var inte bra att tvinga dem att välja sida. Vi turkar började bo med gurbetigruppen på 70-talet. Några av dem var min mammas bästa vänner. Vi borde alla leva tillsammans på Cypern.

Guguli Magradze från Georgien sade att det fanns både fattiga och rika romer i hennes land.

– Vi kallar dem för romer och några av dem har hus andra inte. Det beror på vilken inkomst de har.

Åter kom det obegripliga kommentarer. Den här gången från Damien Thiery, belgisk ledamot i alliansen. ”Hur vet man att romerna inte har gjort något skumt när polisen stormar in?” ”Varför får vi

bara höra ena sidans version av vad som hänt?” Om man vill ifrågasätta det felaktiga i polisens attacker mot fattiga romer i Europa, vad har man då att göra i en allians mot rasism?

Christian Åhlund, ordförande i Europarådets kommission mot rasism och intolerans, ECRI, sammanfattade förmiddagen.

– Två teman framträder tydligt. Fega politiker som istället för att leda samhället fiskar efter röster i mörka vatten på romernas bekostnad. Romer behöver aktivera sig politiskt. Men som Soraya Post har sagt är det lättare sagt än gjort efter alla år av diskriminering. Det andra temat är bristen på åtgärder när det gäller hatbrott mot romer. Där finns också ett mycket stort mörkertal på grund av brist på tillit för polis och andra myndigheter. Det finns en ovilja hos polisen att ta romers anmälningar på allvar. Åklagarna är inte intresserade och vi har hört idag att det finns rasistiska domare. Det juridiska samhället måste bli bättre på att bekämpa antiziganism. Det värsta är att det finns lagar mot det som drabbar romer, men de är inte inkluderade i tillämpningen.

Han vände sig också mot den hatpropaganda mot romer som är så vanlig idag, särskilt på internet.

– Vi måste vaccinera internet mot hatpropaganda. Vi måste också se till att de samhällen som vill riva romska bosättningar har alternativa boenden.

Alice Bah Kuhnke

Diskriminering inom arbetslivet

Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering i arbetslivet. Skyddet mot diskriminering gäller i alla situationer som har samband med arbetet och även sådant som händer utanför arbetet om det har ett samband med arbetet. Skyddet mot diskriminering gäller oavsett om du är anställd, frågar om eller söker ett arbete, söker eller gör praktik, eller är inhyrd eller lånas in för att arbeta.

Det är arbetsgivaren som ytterst har ansvar för att ingen diskrimineras på arbetsplatsen.

Ett av DO:s prioriterade områden är att verka för lika rättigheter och möjligheter och motverka diskriminering i samband med rekrytering.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.

Telefonupplysningen har följande öppettider:

- Måndagar 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Fredagar 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Helgdagar stängt

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se

Mer information hittar du på www.do.se

I marken ligger historien

Utgrävningarna vid den romska boplatsten nära Flatenbadet avslutas i år. Under ett par veckor i maj kunde intresserade få en liten rundvandring och höra hur det går med arbetet och även lyssna till Allan och Marianne Demeter Taikon berätta hur det var att leva i lägret. Även Fred Taikon berättade om hur det var att leva som rom på den tiden.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Charlotte Hyltén-Cavallius från Språk och folkminnen var på plats och menade att dessa boplatser är av stort intresse.

– Detta är dolda kulturarv som måste bli en del av det lokala kulturarvet.

Jenny Ask är etnolog på Mångkulturellt centrum. Hon understryker vikten av att detta är ett tvärvetenskapligt projekt.

– I projektet ingår Historiska museet, Mångkulturellt Centrum, Stiftelsen Kulturmiljövård, Institutet för språk och folkminnen och den romska organisationen É Romani Glinda.

Hon berättar att det specifika med just lägret vid Flaten är att hit anvisades romer.

– Det var Stockholms stad som anlade lägret. Det var tänkt som ett tillfälligt boende i väntan på riktiga bostäder, men det blev ganska permanent.

Det finns många romska boplatser runt om i landet och i Stockholm på den tiden.

– Men det är inte många som känner till dem. De är en bortglömd del av den svenska kulturhistorien. Vi hoppas att vårt arbete här ska leda till att fler intresserar sig för den delen av historien.

Fred Taikon berättade kort om hur de svenska romerna kom till Sverige från Ryssland på 1800-talet.

– Min grupp kelderáš var kopparslagare, de andra som lovara och kovač var hästhandlare och smeder.

Många av dessa romer började med hästhandel. När bilarna kom blev de bilhandlare istället. Det kan förklara en del av de fynd som hittats.

– Historiska museet har inte ett enda föremål kopplat till romer. Vår förhoppning är vi kan bidra med det, sade Jenny.

Det saknas romska röster i arkiven också.

– Därför gör vi livsintervjuer med

romer kopplade till detta projekt.

Allan Demeter Taikon Har tillsammans med sin fru Marianne bott i lägret i Flaten.

– Jag är född rom och har bott i tält och rest runt i hela landet under hela början av mitt liv. Men vi var inte välkomna någonstans.

I slutet av femtioalet kom han till Stockholm och hamnade i ett läger som bland romer kallades Lungo than, den långa platsen. Det låg nära Örby centrum och är idag en parkeringsplats för Stockholmsmässan. Sedan bar det av till Flysta i Västerort innan han hamnade i lägret vid Flaten.

– Det var 1959 och då fanns det cirka tio vagnar här i lägret.

Anna Arnberg från Stiftelsen Kulturmiljövård understryker det faktum att Stockholms stad anlade det här lägret så långt bort från bebyggelse som det gick. I skogen.

Även Marianne har bott i läger.

– Vi barn gjorde som våra mammor

medan männen var ute på jakt efter arbete. Vi lagade mat och städade.

Flera av de nyfikna som samlat för att lyssna hade historier från lägertiden, om hur de brukade gå förbi men inte vågade ta kontakt.

För Fred Taikon är detta projekt en dröm han haft i 20 år som gått i uppfyllelse.

– Jag har länge velat att alla romska boplatser i landet ska märkas ut.

Anna Arnberg från Stiftelsen Kulturmiljövård berättade att de under vintern fått fram flygfoton på lägerplatsen som gjort att de nu med säkerhet vet var lägret låg.

– Vi har också fått fram att det blev en stor stenkrossverksamhet här efter att lägret försvunnit.

Hon berättade lite om fynden från förra året.

– Vi fann en ettöring och några bildelar.

Allan fyllde i att de sysslade med bilhandel och att de fixade till bilarna i lägret.

Markos Ali, arkeologistuderande, berättade om andra fynd.

– Vi har hittat verktyg och en massa spik.

Jonas Monie Nordin från Historiska museet står i en lång grund grop.

– Jag håller på att frilägga en stensättning, men vi vet inte exakt från vilken tid den är. Vi har funnit spår av tenngjuteri.

Anna Arnberg berättar för publiken vad man har funnit.

Fem dramatiserade röster med manus av Hedda Krautz Sjögren.

Nedan till höger: Två av panelerna som var på scenen.

De första fyra åren

Med Länsstyrelsens spridningskonferens den 1 juni har de första 4 åren av den 20-åriga romska strategin lagts till handlingarna. Under en hel dag på Norra latin i Stockholm delade brobyggare, aktivister, tjänstepersoner och politiker i fem pilotkommunerna med sig av sina erfarenheter.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Dagens moderator var Martin Sande, konsult.

– Detta är en milstolpe nu när de första fyra åren har gått i mål.

Som förste talare inledde kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke.

– Alla ni som är här är centrala för arbetet med romsk inkludering. Det avgörande är att lära sig av det som varit, inte bara av det som gick bra utan även av det som gick fel. Det är viktigt att nå bortom kortsiktigheten och att de projekt som startas hamnar i de allmänna strukturerna.

Hon menar att det finns en viss projektrötthet bland romer, men att det gäller att ha tålamod och politikerna måste arbeta för en långsiktighet.

– Rättighetsperspektivet blir allt tydligare i detta arbete och det har hänt många positiva saker, men vi har inte nått våra mål. Det mesta återstår att göra.

Nu menar Bah Kuhnke, går genomförandet av den 20-åriga strategin in i en ny fas.

– Nu ska vi stödja det som inte lyfts fram i den första fasen som bostad till exempel. Romer har en särskild utsatthet på bostadsmarknaden. Boverkets rapport

visar att hälften av alla domar gäller romer. Kultur och språk är ett annat område. De nationella minoriteterna måste få egenmakt och inflytande över sin egen kultur. Romska kultur och språk är en värdefull del av det svenska kulturarvet. Romska inflytande ger resultat.

Ministern menar också att romer ska ha möjlighet att påverka andra delar av samhället som inte specifikt rör romer. De erfarenheter som gjorts ska användas.

Hon berättade att nu finns det fem utvecklingskommuner som ska ta över stafettpinnen från de fem pilotkommunerna. Det är Borås, Gävle, Uppsala, Haninge och Stockholm.

– Men alla kommuner som arbetar för romsk inkludering kan ta del av regeringens satsningar. Men alldeles för mycket återstår. Nu ökar vi takten! Även om vi inte är i sista kvarten! Nu höjer vi ribban! avslutade Alice Bah Kuhnke till stora applåder.

Sedan följde fem dramatiserade röster med manus av Hedda Krautz Sjögren. Fyra romer och Hedda läste dramatiska delar av olika romers liv. Det handlade bl.a. om att komma ut ur den roms-

ka garderoben, hur det är när man kommer från ett annat land, om kulturkrockar.

Under parollen "Det politiska mandatet" tog den första panelen med politiker plats på scenen.

Efter lunch tog en ny panel plats under parollen: Rätten till utbildning. Samtalet kom att handla om brobyggarnas viktiga roll i barnens rätt till utbildning.

Diana Bogelund arbetar på RIKC i Malmö.

– Vi måste se till att det finns förutsättningar för de romska barnen att klara sig bra i skolan.

Gertrud Ek är chef för Skol- och fritidsförvaltningen i Helsingborg.

– Vi gav brobyggare fast anställning.

Viveka Sajin är romsk brobyggare i Helsingborg.

– Brobyggarna kommer människor mycket nära, det måste man om man ska lyckas.

Diana Bogelund underströk hur viktigt det är med interkulturella nycklar, något som många romer har.

Marie Eriksson Daun målade upp metaforen av en dörr stängd inifrån.

– En sådan dörr kan bara öppnas inifrån.

Branco Cerepovski är brobyggare i Helsingborg.

– Romer diskrimineras fortfarande i Sverige, så hur skapar man en förändring? Brobyggarna gör ett bra jobb, men det krävs att det finns bra chefer och

medarbetare för att det ska fungera.

Marian Wydow arbetar också på RIKC i Malmö.

– Den romska frågan måste centraliseras. Allt hänger ihop, arbete, skola och hälsa. Ibland när romer besöker en arbetsplats de är intresserade av kommer plötsligt de där misstänksamma frågorna och när det kommer fram att de är romer förändras allt.

Ivanka Stan är brobyggare på AF i Helsingborg.

– Det viktiga är att få de som arbetar på AF medvetna om den romska situationen, varför det ser ut som det gör. V

Marie Eriksson Daun pekar på behovet av strategiskt arbete.

– Strukturerna måste förändras. Vi människor gillar hierarkier och att det alltid finns någon längst ner.

Nästa panel skulle tala om rätten till social omsorg och hälsa. Ett hett ämne eftersom romer har minst tillit till just vård och socialtjänst.

Margareta Johansson är samordnare i Linköping.

– Människor ses mer som objekt för åtgärder och mindre som subjekt. Det är i detta som brobyggarna är viktiga.

Marcela Kovacsova är romsk aktivist från Göteborg.

– Det är inte alltid romer vill bli hjälpta som vi tänkt oss. Trots att jag bott i Sverige i hela mitt liv har jag bott i två världar.

Ivan Kuzhikov är romsk brobyggare från Helsingborg.

– Det tog ett år innan vi fick romerna i Helsingborg att börja lita på Socialtjänsten.

Junuz Ramadani, romsk brobyggare i Linköping, pekar på vikten av förebyggande arbete.

Marcella Kovacsova sade något alla höll med.

– Hur länge ska vi hålla på med att informera om romer? När ska vi börja tala om lösningar? Vad kan kommunerna göra? Vad kan romerna göra? Ärligt talat. Ska vi inte börja arbeta på riktigt snart?

Rätten till delaktighet och inflytande är rubriken för nästa panel.

Mujo Halilovic från RIKC i Malmö tog upp den del av historien som lever kvar.

– Antiziganismen finns fortfarande överallt, men det finns en annan mer subtil diskriminering. Det är alla dessa zigenarexperter som har funnits genom historien. De har framställt romer som omogna och opålitliga varelser, en kultur som lever vidare än idag.

Mersion Pejda, brobyggare i Linköping, underströk vikten av att pilotkommunerna sprider den kunskap och de erfarenheter som gjorts under de fyra åren.

– Politikerna måste våga dela med sig av makten. I Linköping är vi brobyggare förtroendevalda av romerna i staden.

Carina Sammeli (s) är ordförande i barn- och utbildningsnämnden i Luleå.

– Jag träffar grupper varje dag som vill ha mer inflytande. För mig har det varit en lång resa att se den romska verkligheten.

Dagen började gå mot sitt slut. Det sista temat innan den avslutande diskussionen var ”Målet och framtiden”.

Mujo Halilovic inledde.

– Makten måste lämna ifrån sig makten. Så länge romer inte får vara med och bestämma är de inte delaktiga.

Diana Bogelund höll med.

Stefano Kuzhikov är rom och processledare i Helsingborg.

– Strategin har satt igång processer som borde startas för 20 år sedan. Som pilotkommun har vi i Helsingborg kommit en liten bit på vägen, men hur ska vi gå vidare? Vi behöver nya strategier som måste tas fram av romer. Vi måste vara strategiska när vi tar till oss makt.

Som sista inslag presenterades de nya utvecklingskommunerna.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Thomas Hammarberg med delar av kommissionen överlämnar slutrapporten till kulturminister Alice Bah Kuhnke.

En kraftfull rapport

Den 20 juni kom Kommissionen mot antiziganisms slutrapport efter drygt två års arbete. På en pressträff i Rosenbad överlämnade kommissionens ordförande Thomas Hammarberg rapporten till Kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Kommissionen mot antiziganism har haft regeringens uppdrag att åstadkomma en kraftsamling i arbetet mot antiziganism och att överbrygga den förtroendeklyfta som finns mellan den romska gruppen och majoritetssamhället. Kommissionens ordförande Thomas Hammarberg sade redan från början att han ville vara en blåslampa under kommissionens korta tid.

Alice Bah Kuhnke inledde pressmötet.

– För två år sedan fattade dåvarande regering ett beslut om att tillsätta en kommission mot antiziganism som en kraftsamling mot antiziganismen.

Hon tackar särskilt den dåvarande ministern med ansvar för den romska frågan, Erik Ullenhag.

– Arbetet mot antiziganism tar inte slut idag. Tvärt om. Nu tar jag emot ytterligare ett starkt och viktigt underlag för det fortsatta arbetet i Sverige, Europa och

resten av världen.

Hon ser fram emot att ta del av betänkandet och återkomma med nya idéer i arbetet med strategin.

– Kommissionen har varit en stark röst i ett samhälle som har polariserats allt mer och där vi med allt mer med jämna mellan rum har sett tydliga inslag av antiziganism.

Thomas Hammarberg

– Det var en viktig uppgift vi fick. Vi hade på känn att det här landet fortfarande inte hade befriat sig från antiziganistiska tendenser. Huvudbudskapet som vi kommer med idag är att antiziganismen i vårt land inte bara är djupt rotad med en lång skamlig historia som fortlever.

Sverige är fortfarande infekterat av antiziganism.

Under kommissionens tid har det kommit in många klagomål. När avslöjandet av Skånepolisens register briserade kom det

som en stor chock för alla Sveriges romer.

– Det påminde om en tidigare historia där systematisk registrering av myndigheterna var början på de repressiva åtgärderna. Det var minnet av detta som slog tillbaka.

Thomas Hammarberg presenterade sedan de viktiga dragen i rapporten.

– Det krävs fortfarande en offentlig ursäkt. Vitboken var ett viktigt steg att medge att romernas historia är fylld av förtryck och övergrepp. Det saknas en slutpunkt där det erkänns att detta har skett och att det officiella Sverige ber det romska folket om ursäkt. Det ska inte vara någon ytlig fras, utan det måste byggas under med ett genomtänkt program som visar att det här samhället accepterar inte den här hållningen mot romer i fortsättningen.

I rapporten skriver man att det behövs romska minnesmärken och minnesdagar. Man lyfter vikten av att synliggöra den romska historien i undervisningen.

– Sammanfattningen av vitboken har gått ut till många skolor. Det har lett till en stor spridning. Den skriften är en viktig bakgrund när det gäller att få nästa gene-

ration att förstå vad som har hänt med de romska invånarna i vårt land.

Thomas Hammarberg menar att vi måste ta lärdom av de internationella normer som finns, både inom FN och Europarådet.

– Den här rapporten bygger mycket på de regler som där finns och som Sverige har ställt sig bakom tidigare. Det gäller att genomföra dem.

Ett annat förslag är att det borde finnas en särskild EU-representant som kan ge prioritet åt den romska minoritetens ställning.

– Det behövs en särskild kraftsamling från den Europeiska unionen för att säkerställa att den största minoriteten i Europa får sina rättigheter respekterade. En ny oberoende MR-myndighet har länge varit på tapeten. Nu föreslår man i rapporten att det blir av.

– Det är givetvis viktigt att ett sådant organ, liksom DO, tar förtrycket, diskrimineringen och trackaserierna mot romerna på allvar.

Nästa punkt handlade om åtgärder mot diskriminering och hatbrott.

– De anmälningar som har gjorts om hatbrott mot romer i mycket liten utsträckning har undersökts av polisen och nästan aldrig lett till rättsliga åtgärder. Det är ett tecken på att man inte tagit de här brotten på allvar. Polisen måste se över sitt arbetssätt.

I rapporten kräver utredaren en skarpare myndighetsstyrning.

– Helst borde alla myndigheter gå igenom sin hållning och praxis när det gäller behandlingen av fall där romer är inblandade. Där finns det fortfarande brister. I kommissionens styrelse satt bland andra Soraya Post som numera är EU-parlamentariker för FI.

– Det känns både vemodigt och glädjande att få stå här idag. Det har tagit 500 år av mörk historia. En främlingsfientlig historia som tyvärr verkar fortsätta. Hur det är att vara rom i Europa idag och leva med antiziganism är svårt för andra människor att förstå.

Soraya Post har vuxit upp med en känsla av utanförskap.

– Det är allas och envars ansvar att bjuda

in och att inte stöta bort. Det är positivt med domen i målet med de elva romerna mot staten om skånepolisens register. Det betyder att mitt land kan fungera. Men jag vill att det kommer fram vilka andra myndigheter som var delaktiga och möjliggjorde registret. En handling som direkt pekar på levande antiziganismen är hos myndigheterna.

Även Stefano Kuzhikov var ledamot i kommissionen.

– Det här arbetet har stärkt oss aktivister och att det romska civilsamhället stärks är mycket viktigt. En ökad långsiktighet och ökade resurser är ett måste.

Stefano Kuzhikov underströk vikten av att stärka det romska språket.

– De som vill lära sig romska måste kunna få göra det. Jag tycker också att man måste stärka romsk media så att de kan fortsätta sitt viktiga arbete.

Thomas Hammarberg tillade att ett nytt MR-organ inte ska ta några arbetsuppgifter från andra myndigheter utan den ska markera de mänskliga rättigheterna för alla i landet.

– Dessutom vill vi att det ska öppnas ett romskt center som ska vara en romsk röst i det svenska samhället med samhällets stöd. Precis som alla andra erkända

nationella minoriteter redan har.

Före detta polischefen Gunno Gunnmo, som satt med i Delegationen för romska frågor, berättade om tanken bakom förslaget.

– Antiziganismen går som en röd tråd genom historien. Strategin talar om att häva ett romskt maktunderläge. Det är viktigt att stärka det romska civilsamhället, men det behövs också en institution, en kropp, som hanterar romska frågor nära regeringskansliet. Vi har kallat det för ett center för romska frågor där man skulle kunna se till att den romska frågan inte ramlar av den politiska dagordningen. Thomas Hammarberg ser gärna att ett sådant center snabbt är på plats.

– Det skulle kunna göra det arbete som vi delvis har försökt göra under två år. Domino Kai var också ledamot i kommissionen.

– Det går att påverka och ingjuta ljus i det destruktiva även i vårt land där brunskjortorna blir fler och fler. Alla är lika värda, men det finns alltid ett men som kommer fram förr eller senare. Vi sätter vårt hopp till dig Alice och till regeringen. Gör kommissionen förslag till en realitet som ett nationellt center. Låt det inte ta allt för lång tid. Nu ska vi ha verkstad.

Soraya Post, Stefano Kuzhikov, Gunno Gunnmo och Domino Kai.

Romskt nätverk på besök

Det nybildade nätverket Simurgh har nyligen besökt Sverige i ett expertutbyte arrangerat av É Romani Glinda. Under tre hektiska dagar besöktes en rad olika myndigheter. Med på resan fanns sex representanter från nätverket.

Text: Bengt O Björklund Foto: ÉRG

Den första dagen inleddes med ett besök på DO. På plats fanns Lars Lindgren, Mattias Falk och Björn Brodin. Mattias Falk inledde med att berätta om DO:s arbete.

– Vi är 90 personer som arbetar här med en årlig budget på 95 miljoner. Ungefär tio procent av anmälningarna driver vi vidare i domstol och av dem är 25 procent romska ärenden.

Lars Lindgren berättade att nu är det många fler romer som vänder sig till DO än för några år sedan.

– De flesta ärendena handlar om restaurang eller butik, men även bostad.

Dragan Gračanin berättade att i Serbien är romer en särskild kategori i diskrimineringslagstiftningen.

Samir Jaha undrade om det inte var dags för fler romska poliser i Sverige.

Adem Ademi, generalsekreterare för Simurgh, påpekade att all den uppmärksamhet romer får idag och det faktum att allt fler romska myndigheter och institu-

tioner startas också kan leda till ett slags utpekande, att de är en grupp med särskilda behov som kräver en särskild budget.

– Detta är något som kan leda till en ökad antiziganism, menar han.

Han berättade att efter flera år av samtal mellan olika romska organisationer i flera länder bestämde de sig för att starta ett nätverk som fokuserar på romskt ledarskap, bekämpandet av antiziganism och stöd till unga romska akademiker.

– Det är trendigt att kämpa mot antiziganism idag, att förändra värderingar och attityder är svårare. Så vi har bestämt oss för att satsa på nästa generation istället. För mig är den institutionella diskrimineringen värst. Därför är vi här för att höra om nya sätt att arbeta. För att motverka antiziganism måste man gå in på de mekanismer som möjliggör diskriminering och utanförskap. Vi håller nu på att ta fram en läroplan i antiziganism.

Man talar mycket om migration.

– Det är något vi vill ha en bättre förståelse om. Vi vill också hjälpa unga romska akademiker att få ett bra arbete och förändra synen på ledarskap inom de romska organisationerna.

Lars Lindgren var imponerad av vad Simurgh gjort och vad man planerar.

– Ni är alla välkomna att kontakta oss. Vi kan säkert vara partners på något sätt.

Nästa anhalt var på Kommissionen mot antiziganisms kontor på Östermalm. På plats fanns Heidi Pikkarainen, Katarina Hammarberg och Hans Caldaras.

Efter den sedvanliga presentationsrundan inledde Heidi Pikkarainen.

Hon berättade om hur kommissionen startade 2014 som en följd av vitboken och ett svar på det famösa registret i Skåne. Hon talade om vikten av romsk delaktighet och representation och om vikten av att informera.

Katarina Hammarberg talade om att det inte bara är polisen som för register över romer under 1900-talet.

– Många andra myndigheter har gjort det, som till exempel Socialtjänsten i Stockholm.

En av kommissionen styrkor har varit direktkontakten med regeringen.

– I framtiden behöver vi en slags kontinuitet och regeringen behöver fokusera mer på resultat, sade Katarina Hammarberg.

Dag två inleddes med ett besök på Kulturdepartementet. Kanslirådet Andrés Zanzi mötte i receptionen.

Han berättade om arbetet med romsk inkludering.

– Vårt arbete är ett resultat av det arbete som gjordes i Delegationen för romska frågor med Maria Leissner. Det uppdraget slutade med ett förslag till regeringen 2009 som ligger till grund för den pågående romska strategin. Målet med den är inte att romer ska få sina rättigheter utan att de ska ha samma förutsättningar som alla andra inom alla områden.

Han berättade också att det arbete som nu görs har stöd av samtliga partier utom SD.

– Vi behöver inte längre förklara varför strategin behövs. Nu måste vi se till att vårt arbete kommer in de befintliga strukturerna.

Han berättade om det arbete som gjorts i pilotkommunerna.

– Vi har inte råd att ha brobyggare i alla kommuner så vi valde ut några av dem och hoppas att deras arbete ska sprida sig som ringar på vattnet.

Adem Ademi var särskilt förtjust i långsiktigheten i strategin.

– Vi hoppas att om tio år finns det inte längre något behov av brobyggare. Men om man inte kämpar fullt ut mot antiziganismen spelar inget annat någon roll, sade Adem Ademi.

Andrés Zanzi berättade också att de kommer att starta en snabbutredning om det romska institut som kommissionen föreslagit i slutrapporten.

Nästa anhalt var Civil Right Defenders, CRD, i en av Hötorgsskrapporna, organisationen som var med och stöttade Simurghs första möte i Pristina.

Värd för mötet var biträdande chef John Stauffer.

– Vi bevakar statliga myndigheter och har lobbyverksamhet mot beslutsfattare, berättade han. I Sverige är kontexten en helt annan men det är viktigt att vi fokuserar på problemen i vårt eget land också. Även i demokrati-

er är det viktigt att arbeta med mänskliga rättighetsfrågor. Vi har särskilt fokus på hatbrott och diskriminering och vi har ett särskilt fokus på romer.

CRD har till exempel beställt en studie av Stockholms universitet som ska visa hur mycket etnisk profilering den svenska polisen gör sig skyldig till. Den ska vara klar nästa år.

John Stauffer berättade också om arbetet på västra Balkan där man kämpar mot att romer vräks med våld och ger stöd till romska organisationer.

– Just nu skriver vi på en rapport om romer i västra Balkan so ska vara färdigt till årsslutet.

Dagens sista besök var hos Länsstyrelsen i Stockholm. På plats fanns Majlis Nilsson, samordnare. Hon berättade först om arbetet med pilotkommunerna.

– De arbetar fortfarande med strategin trots att pilotprojektet gick ut i december förra året.

Just nu finns det ingen rom anställd på Länsstyrelsen i Stockholm, men Majlis Nilsson hoppas kunna anställa en snart inför arbetet med de fem nya utvecklingskommunerna. Hon berättade om den nya minoritetslagstiftningen som kräver samråd, men att det tyvärr inte kostar något att bryta mot den lagen.

Forum för levande historia var första målet för expertgruppen den sista dagen. På plats i Gamla stan fanns Caroline

Källner, Stefan Andersson, Joakim von Scheele och Marcel Rådström för att berätta om verksamheten.

– Vår webbsida är en guldgruva för lärare, menade Caroline Källner.

Hon berättade att 15 000 studerande varit där och 10 000 andra besökare.

Joakim von Scheele talade om myndighetens arbete med romska frågor som den romska Förintelsen och arbetet mot antiziganism. Utställningen Vi är romer som kom från Göteborgs stadsmuseum lockade till sig 15 000 elever i workshops och 2 500 yrkesmänniskor som möter romer i sitt arbete.

Stefan Andersson talade om samarbetet med IHRA, International Holocaust Remembrance Alliance där Sverige är en permanent medlem.

Marcel Rådström berättade ingående om den pedagogik man använder sig av i de olika workshoparna.

– Vi använder oss alltid av historien för tala om det som händer idag.

Även Mia Taikon, som också är en av pedagogerna, berättade om arbetet med utställningen Vi är romer.

– Vi utgår alltid från vardagen. Jag brukar fråga om de såg den romska flickan som satt vid tunnelbanan. När jag sedan presenterar mig själv som rom brukar det bli helt tyst.

Den sista besöksdagen avslutades med ett besök på Språkrådet där Baki Hasan

Simurgh besöker DO – här med Björn Brodin och Lars Lindgren.

På besök hos Forum för levande historia.

tog hand om gruppen och berättade om sitt arbete.

Den allra sista dagen var ämnad åt utvärdering. Samir Jaha var nöjd.

– Jag gillade er relation till DO, men jag hade föredragit att de tagit fler fall till domstol. I vårt land kan DO bara rekommendera och inte dra någon inför domstol. Vi skulle vilja att vår DO blev ett juridiskt ombud. Antiziganism är ett nytt område i Montenegro. Vi har inte arbetat med detta tidigare. Därför är det viktigt med kontakt med länder som redan arbetar mot antiziganism.

Han var även mycket förtjust i det arbete som Forum för levande historia gör.

– Det arbetet borde vi göra i Montenegro också. Vi skulle kunna använda oss av deras utställningar och deras pedagogik.

Han var imponerad av Baki Hasans svenskromska ordlista på arli.

Halil Ibrahim Nurbel från Turkiet berättade.

– I Turkiet är romerna inte en minoritet. För mig är allt det här helt nytt. Varje dag har varit nya upptäckter. Nu har jag sett hur svenska myndigheter arbetar med romer. I Turkiet är det ingen som bryr sig. Begrepp som antiziganism är vi inte vana vid.

Halil Ibrahim Nurbel tycker att arbetet med vitboken var viktigt och han gillade särskilt besöket på Forum för levande historia och Språkrådet.

– Vi tog fram en turkromsk ordbok en gång, men många romer sade att vad ska vi med den till. Vad vi behöver i Turkiet är ett identitetsbyggande.

Han menade att det var en bra resa,

– Vi borde göra fler sådana här studie-resor. Det är så mycket jag vill veta.

Samir Jaha var imponerad av regeringens arbete.

– Vi skulle kunna använda oss av den svenska regeringens förhållningssätt och jag gillar verkligen att strategin är 20-årig.

Sara Sejfula från Makedonien var också nöjd med resan.

– Det har varit möten som är mycket användbara. Mitt största intryck är att så många myndigheter till stor del är oberoende.

Hennes största intryck kommer från Forum för levande historia.

– De var mycket fokuserade och faktabaserade. Mitt intryck av svenska romer är att de har det bra, men att de borde vara mer involverade än de är.

Maria Dojçe berättade om situationen i Albanien.

– Vi kommer alla från utvecklingsländer med olika förutsättningar. Alla möten vi haft är användbara. De gav mig många idéer om hur romer kan få det bättre i Albanien.

I Albanien skiljer sig romers liv mot övriga Balkan.

– I Albanien finns det ingen romsk delaktighet. De ligger dåligt till när det gäller mänskliga rättigheter. Det är inte många som engagerat sig i deras situation. Civil Rights Defenders till exempel är mer intresserade av rättvisa val i vårt land än att romerna får sina mänskliga rättigheter.

Alla romer i Albanien talar och skriver på romska. De har bevarat sin kultur och sina seder. De flesta har inget arbete.

– Om de inte är med i något kortsiktigt projekt. Vi behöver få romer att höja rösten och lära sig hur man kommer in i samhället.

Dragan Gračanin kände sig också nöjd med resan till Sverige.

– Det har varit en värdefull erfarenhet för mig. Jag hade förväntat mig mer av DO. När jag frågade hur de arbetar med strukturell diskriminering fick jag ett mycket diffust svar.

Kommissionen gav oss alla goda idéer. En sådan kommission skulle vi alla vilja ha.

Adem Ademi från Makedonien avrundade och sammanfattade.

– Jag gillar Sverige, men diskrimineringen fortsätter även här. Jag är glad över tingsrättens dom angående registret även om 30 000 är småpengar i sammanhanget.

Nu närmast kommer Adem Ademi att fortsätta arbetet med att ta fram en läroplan för att studera antiziganism på högskolenivå.

– Den metodologi man använder sig av på Forum för levande historia är något som jag tar med mig. Jag gillar det sätt som den svenska regeringen tacklar den romska frågan. Jag är dock lite besviken på mina romska släktingar i det här landet som valt att inte utbilda sig och komma in på myndigheter och institutioner i Sverige.

Adem Ademi menar att alla i gruppen tog stort intryck av det arbete som Forum för levande historia gör.

– Kommissionen mot antiziganism är också något för oss på Balkan. Fler studiebesök i andra länder vore också viktigt. Vi behöver också institutioner som liksom i Sverige ligger under regeringen, men som inte är regeringsstyrda.

Adem Ademi avslutade med att presentera en idé om att starta ett romskt center mot antiziganism för Västra Balkan. Man enades om att under sommaren ta fram information som kommer att behövas av den forskare som ska undersöka förutsättningarna för ett sådant centrum. Man räknar med att forskningen om förutsättningarna ska var klar under våren 2017. Man hoppas på att centret kan dra igång i september nästa år.

Oanpassbara medborgare

Jag skriver det genast, Hynek Pallas bok imponerar. På 333 sidor förklarar han den romska befolkningens utsatthet i Tjeckien genom att samtidigt beskriva landets historia. Boken är fylld av historiska fakta men blir aldrig svårläst eftersom de historiska skeendena konkretiseras av människors egna levnadsberättelser.

Tjeckoslovakien bildades som demokratisk republik 1918. Tjugo år senare präglades landet av ockupation och världskrig. Därefter följde 40 år av kommunistisk diktatur. När sammetsrevolutionen inträffade 1989 var tjeckerna mer förtrogna med diktatur än med demokrati. I början av 1990-talet splittrades landet och blev två nationer: Tjeckien och Slovakien. Under alla dessa år har romerna tillhört de fattigaste, mest marginaliserade och förtryckta. Trots att Tjeckoslovakien varit ett flerspråkigt och mångkulturellt land har romerna betraktats som "tjeckiska", deras livsstil har ansetts "osund", de har beskrivits som "oanpassbara". "Vi har varit förtryckta både av nazister och kommunister", säger en av de intervjuade romerna i boken.

Hynek Pallas är svensk med tjeckisk bakgrund. I boken får vi följa hur han reser genom sina föräldrars land, han besöker landsändar där alla fabriker är nedlagda och inga jobb finns kvar, han åker till Lety där en grisfarm är uppförd på platsen där ett romskt interneringsläger låg under andra världskriget, han promenerar på de skräpiga gatorna i staden Ústí nad Ladem, staden som blev känd 1998 för att där byggdes en mur runt ett romskt kvarter. Han lyssnar till uppgivna romer i förfallna hyreskaserner och han intervjuar makthavare.

Några av boken längre intervjuer gör han med romska intellektuella: den högskoleutbildade Karel Holomek, teaterledaren David Tiser, juristen Magdalena Karvayová, fotografen Cenek Ruzicka och chefen för det romska museet i Brno, Jana Horváthová. De berättar om ett förtryck på alla plan, politiskt och kulturellt. Romer har utsatts för folk mord, de har tvångsförflyttats, steriliserats, fråntagits sina barn, bestulits på sin kultur, segregerats, övergetts utan möjlighet till försörjning. Romska barns skolsituation har varit, och är fortfarande, ofta undermålig. Många romska barn har slentrianmässigt placerats i särskolor. År 1960 var antalet romska barn i särskolor 23 000. År 1988 hade siffran stigit till 59 000, majoriteten av alla romska barn i landet. Efter internationell kritik ändrade man systemet år 2005, men det blev bara en skenmanöver, man bytte namn på skolorna och kallar dem nu "Praktiska skolor". Fortfarande, år 2012, utgjorde romska barn 35% av eleverna i dessa skolor, i vissa regioner 50 %.

En uppseendeväckande studie gjordes 2011 i England. Man undersökte skolförhållanden hos en grupp romska barn vars familjer hade invandrat från Tjeckien eller Slovakien. De viktigaste faktorerna för föräldrarnas emigration var deras önskan om att få arbete och kunna ge sina barn en bättre skolgång. 85% av de undersökta romska barnen hade gått i särskolor i sina ursprungsländer. I England var det inga barn alltså 0% - av de testade barnen som bedömdes som mentalt handikappade. De engelska lärarna som intervjuades ansåg att efter ungefär ett år var de

romska eleverna på samma nivå som deras andra elever.

Pallas skriver: "Sedan 1989 kan man se två skilda utvecklingar i Tjeckien. Å ena sidan har segregationen ökat. Enligt tillgängliga siffror om beräknad livslängd, läskunnighet, medelinkomst, skolgång och social mobilitet ligger romerna långt under genomsnittet. Å andra sidan har ett intensivt EU-stöd till icke-statliga organisationer börjat ge resultat. Mellan 2012 och 2014 fick 200 romer stipendiehjälp för att kunna börja på universitet."

Bokens undertitel är passande nog "Historien om förföljelsen av de tjeckiska romerna". Den viktigaste slutsatsen efter läsningen är: romerna måste få upprättelse, stöd och möjlighet att ta makten över sina egna liv.

Gunilla Lundgren

Romsk modevisning i Malmö

Den 30 april hölls en modevisning i Tangopalatset i Möllevången i Malmö. Den anordnades av den ideella organisationen Trajosko Drom. Man visade upp romska traditionella kläder med moderna inslag och i programmet ingick även dans, sång och musik.

Text: Dolares Andersen (Malmö Ungdomscentral)

Foto: Robert Vävström (RIKC)

Modevisningen ägde rum på Tangopalatset i Malmö klockan 17.00 – 19.00. Programmet inleddes av organisationens grundare. Under programmet fick man höra lite information om själva föreningen. De berättade att det är en romsk kvinnoförening som jobbar med romska minoritets- och kulturfrågor, hälsoguidning, mänskliga rättigheter, samhällsvägledning etc. Föreningen grundades för att stärka romska kvinnors ställning men även för att hjälpa dem bort från social utsatthet. Målet är att integrera romerna i dagens samhälle. De fokuserar inte bara på en speciell romsk grupp utan på kvinnor från olika romska grupper. De jobbar mycket på det sociala och kulturella området och denna modevisning beskrevs även som ”rättigheter med stil”.

Man berättade varifrån romerna kommer och att det finns olika sorters folkdräkter inom den romska gruppen. Finska romer har inte samma traditionella kläder som till exempel polska romer har. Eftersom föreningen lägger stort fokus på kvinnofrågor och mänskliga rättigheter berättade de om Katarina Taikon som jobbat hårt för att förbättra romernas ställning. De nämnde att det är anmärkningsvärt att Katarina, som är både rom och kvinna, tillsammans med andra lyckats med att förändra många saker till det bättre för romer. Hon var en av de mest inflytelserika personerna i dåtidens politik och hon strävade efter jämställdhet mellan icke-rom och rom.

Förutom föreningens grundare och modellerna som visade kläderna fick man på scenen även se en pianist och flera sångare och dansare. De hade sam-

lat ihop artister från Göteborg, Landskrona och Malmö vilka uppträdde med sång och dans under hela modevisningen. Gitanas, en dansgrupp från Malmö, uppträdde med både sång och polsk-romsk dans. Modellerna visade upp kläderna och gick på catwalken medan artisterna sjöng. Vissa av modellerna dansade fram på catwalken. Det gjorde ett väldigt proffsigt intryck och fängade verkligen publikens intresse. Kläderna de visade upp var från olika romska grupper, det fanns bl a finska dräkter, polska klänningar och Balkanromernas traditionella kläder. I slutet av showen fick man se alla modeller med sina traditionella kläder på scenen. Jag kan med säkerhet säga att jag aldrig sett en så färgglad scen förr. Många romska grupper har väldigt färgglada traditionella kläder, de flesta är även utsmyckade med till exempel pärlor och/eller paljetter. Detta kan återkopplas till vår historia. De flesta romer utvandrade från Indien och de traditionella kvinnokläderna är lika färgsprakande bland romerna som bland indierna.

Det fanns romer där som inte vetat att vissa romska grupper har så lika kläder

medan andra romska grupper har så olika. Det fanns även romer där som aldrig förr hört talas om Katarina Taikon och hennes kamp för romernas rättigheter. Att hon är en av personerna man borde tacka för den bostad man har var något nytt för många. Jag tror inte någon i publiken var besviken efter det digra programmet, det överträffade de flesta förväntningar. Det fanns mat, dans, sång, kläder, prat, musik- allt för att publiken skulle trivas. Många personer satt faktiskt kvar och tjöt "En gång till" när programmet var slut. Deras önskan uppfylldes och de fick höra en låt till innan programmet avslutades.

Vi intervjuade Marcela Kovacsova som är ordförande i föreningen Trajosko drom.

Vem är det som är ansvarig för detta projekt, vilka samarbetar ni med och vem finansierar det hela?

– Vi i Trajosko Drom har tagit initiativet till och driver detta projekt "Rättigheter med stil - romsk modevisning". Vi samarbetar med olika romska artister och aktivister från flera grupper såsom Milaja Nyman, Svarta Safirer, Marek, Bahtale Roma, Jany Schella med flera. På romska nationaldagen samarbetade vi med Göteborgs Stad i att arrangera firandet där showen var en central del. Hela projektet startades med finansiering från Kommittén för mänskliga rättigheter i Västra Götalandsregionen och Kulturnämnden i Göteborgs Stad och nu har vi fått möjlighet till fortsättning genom Statens Kulturråd. Den största delen bekostar vi ändå själva eftersom det är svårt att få tackning för alla omkostnader när man driver ett evenemang med så många aktörer, svarar Marcela.

Vi frågade också vad hennes roll är i det hela och hur hon upplevde manifestationen i Malmö. Marcela berättade att som ordförande har hon självklart ett stort ansvar för att alla medverkande skall fungera ihop och hela projektet ros i hamn. Men när det gäller detta är hon också helt beroende av medarbetarna på Trajosko Drom och deras fina projektteam och detta evenemang är något som

de har arbetat tillsammans med.

– Det är härligt att se en vision ta form och förverkligas. Det var speciellt för mig att ta evenemanget till min gamla hemstad Malmö och jag blev rörd över att se alla bekanta ansikten.

Marcela uppskattar publiksiffran till cirka 300 personer.

Vi frågade vad syftet med projektet är och hur det kan hjälpa romer.

– Syftet är att samlas kring och vara stolta över vår romska identitet och att barnen får fira att de är romer istället för att lära sig att det är något skamligt och farligt som man måste dölja. Genom att varva in rättighetsbudskap i showen vill vi väcka och höja medvetenheten och kunskapen både bland den romska minoriteten och majoritetssamhället. Det var också viktigt för oss att samla och ena romer från olika grupper och att inspirera till att samarbeta mera i frågor om mänskliga rättigheter.

Hon berättade också att de har talare, modeller och artister från lovari-, kelde-rash-, arli-, kale- och romungrigruppen.

Vilka planer har ni med detta projekt i framtiden?

– Nästa steg är att ta evenemanget till

Stockholm och vi håller just nu på och programlägger för att spika datum i månadsskiftet september/oktober. Vi hoppas kunna fortsätta att utveckla konceptet och lyfta fram och utveckla traditioner samtidigt som vi vill manifesteras för och medvetandegöra våra mänskliga rättigheter som nationell minoritet, avslutar Marcela.

Språkvårdsseminarium 2016

Språkrådets viktigaste uppgift är att vara ett stöd för dem som ska använda eller har frågor om svenska, finska, jiddisch, romska och svenskt teckenspråk. Att vårda romska språket är en huvuduppgift för romska språkvårdare som arbetar där. Även i år har man anordnat ett seminarium med syfte att vårda och utveckla det romska språket.

Text och foto: Mirsad Sahiti (Malmö Ungdomscentral)

Den 25 och 26 maj var det dags för det årliga språkvårdsseminariet i romska. Det är nu nionde gången som språkvårdsseminariet arrangeras och det vänder sig till modersmåls lärare, författare, skolstödare och andra som använder sig av språket i sitt yrke. Seminariet arrangeras i samarbete med Skolverket och temat för året var "Romska – ett pluricentriskt språk".

I Språkrådets konferensrum samlades cirka 40 personer. Baki Hasan som är språkvårdare anställd på Språkrådet hälsade alla välkomna och bad deltagarna att hålla sig till programmet när det gäller tid och tema.

Skolverket informerade om nyheterna på sin hemsida. De berättade om Europeisk språkportfölj där man kan följa elevernas framsteg, om stöd för att omsätta nya kursplaner i praktiken och om en webbsida som handlar om nationella minoriteter. Man kunde också se videoklipp om nationella minoriteter. De berättade även om några andra webbsidor, bl a sidan om UR skola och "Nyanlända elevers sida". Lena Olander från Skolverket berättade om utbildningssatsning för lärare i minoritetsspråk. Hon informerade även om en ny brobyggarutbildning. Någon frågade om man kan gå den nya utbildningen om man redan har gått den första. Svaret var att man ska undersöka

saken och komma med mer information.

Därefter var det dags för anmälda presentationer om vad som händer med det romska språket i de olika kommunerna.

Sead Serifli är modersmåls lärare som undervisar i romani chib i Linköping och i Motala. Sead berättade att syftet med "Magazin Rom" är att lämna romska språket som ett arv till kommande generationer, samt att tidskriften ska försöka främja den skriftliga delen av romska dialekten Arli. Ett nytt nummer publiceras var tredje månad och kan besökas på webbsida: www.magazinrom.com

Mirsad Sahiti, ordförande på Malmö Ungdomscentral och grundaren av Romska Språkcentralen, berättade vad som hänt med det romska språket i Malmö under de senaste åren. Han berättade att de producerat en film och en broschyr "12 Frågor och svar om romer" och att den broschyren har översatts till 6 olika romska dialekter och att man nu i år ska spela in dem alla och publicera dem på www.malmoungdomscentral.se som ljudbok.

Viveka Sajin, modersmåls lärare och brobyggare, berättade om språkets utveckling i Helsingborg.

Hristo Kuchikov som är professor i psykoling-

vistik berättade om en forskning som han genomfört och som hade som syfte att ta reda på varför romska barn placerats i klasser tillsammans med barn med olika diagnoser. Forskningen genomförde han i Makedonien, Serbien och Sverige och den visade att romska barn inte är sjuka och inte behöver placeras i sådana klasser. Problemet är att barn som växer upp med fler än två språk – såna som lär sig tre eller flera språk samtidigt – inte kan lära sig alla språks grammatik på samma nivå utan alltid har ett språk som dominerar. Det är inte ett tecken på att de är psykiskt sjuka eller att de har några andra svårigheter utan det är bara en naturlig sak om man växer upp med flera språk och måste lära sig mer än en grammatik.

Carlos Munoz Nieto redogjorde för det romska språkets situation i Spanien. Han berättade att när andra romer kommer till Spanien kallar de spanska romer för Hitanura, eftersom de är romer som glömt bort sitt språk. Han berättade om vilka lagar som kom till i Spanien år 1499 och om efterföljande kungar och deras lagar, vilka förstörde mycket för romerna och det romska språket i Spanien.

Ljatif Demir, professor från Zagreb i Kroatien, höll ett tal över ämnet "Romska – ett pluricentriskt språk".

Den 26 maj 2016, under den andra seminarietagen, fortsatte Ljatif att prata om romska som ett pluricentriskt språk. Jon Petersson som kommer från den resande gruppen och är från Helsingborg presenterade ABC-LINN, en bok som kom ut den 8 april. Innan lunchpausen fick gruppen en kort text som ska varje individ skulle översätta till sin egen dialekt i undersökningssyfte.

Efter lunch berättade Ljatif om ett projekt i Zagreb där romer erbjuds att studera på universitet i Zagreb. Seminariet avslutades med en kort sammanfattning av vad man gått igenom under dessa två dagar.

Vi frågade några personer vad de tyckte om seminariet och Demo Ramic som arbetar som modersmåls lärare i både Västerviks och Oskarshamns kommun sa så här:

– Det mest intressanta var den forskning som Hristo har gjort, men jag tycker att han för till de sämsta områdena för att göra denna undersökning. Nått annat som jag kommer att ta med mig från detta seminarium är Carlos historia och hur de förlorade sitt språk i Spanien. Det mest gripande var när han pratade med någon i telefon på romani och hans

pappa undrade vad det är för språk han pratar. Då förstod vi hur mycket de har förlorat.

Ruzena Horvat som arbetar på Kryddgårdsskolan i Malmö sa att hon också tyckte mycket om Carlos historia från Spanien.

Däremot tyckte hon inte om Ljatifs sätt att framhålla att han tycker att vi alla ska prata på hans sätt och på hans dialekt.

Vivika Sajin från Helsingborg sa:
– Vi måste lära oss hur vi ska kommunicera

med varandra och hur vi kan ge varandra konstruktiv kritik. Jag gillade Hristos sätt att prata och det han har undersökt och jag tyckte om Carlos historia och insåg att vi inte vet så mycket om romer från andra länder.

Bok på svensk romani

Under de senaste åren började allt mer litteratur bli producerat på svensk romani, den resanderomska dialekten som har nästan helt utrotats och som många som tillhör gruppen har glömt bort. Föreningar i Skåne är väldigt aktiva på att försöka ta tillbaka sin dialekt. Under 2014 har Malmö Ungdomscentral publicerat broschyren ”12 frågor och svar om romer” men nu i år har Frantzwagner Sällskapet publicerat ABC - LINN, en iBook på svensk romani.

Text: Katarina Sahiti Foto: Mirsad Sahiti

Jon Pettersson, ordförande i Frantzwagner Sällskapet och kunnig i svensk-romsk historia och svensk romani, var inbjuden att delta på Språkrådets ABC - LINN bok på svensk romani

Under de senaste åren började allt mer litteratur bli producerat på svensk romani, den resanderomska dialekten som har nästan helt utrotats och som många som tillhör gruppen har glömt bort. Föreningar i Skåne är väldigt aktiva på att försöka ta tillbaka sin dialekt. Under 2014 har Malmö Ungdomscentral publicerat broschyren ”12 frågor och svar om romer” men nu i år har Frantzwagner Sällskapet publicerat ABC - LINN, en iBook på svensk romani.

Jon Pettersson, ordförande i Frantzwagner Sällskapet och kunnig i svensk-romsk historia och svensk romani, var inbjuden att delta på Språkrådets språkvårdsseminarium för att presentera boken.

Så som det framgår av bokens förord kom idén i september 2014 när Frantzwagner Sällskapet deltog vid den 11:e internationella konferensen i romani i Oslo. Konferensens deltagare bestod av ett flertal av världens främsta lingvister inom romani chib, ett samlingsnamn för alla olika varieteter, dialekter och former av romani-språk. En av de föredragande lingvisterna höll ett anförande rörande vikten av digitala medier och dess förmodligen avgörande roll för romanins framtid.

– Då vi lyssnade till detta väcktes en tanke som vidareutvecklades till en projektskiss.

Jon berättade att de skulle skapa en iBook med texter på svensk romani. Något som alla kan ta del av direkt i sin smartphone, läsplatta eller dator. I februari 2015 hade de satt samman en fullständig projektplan och hade då också involverat ett stort antal personer som på något sätt skulle delta i projektet. Deras språkligt sakkunniga och dåvarande sekreterare, som är deras nuvarande ordförande, Jon Pettersson, utsågs till projektledare.

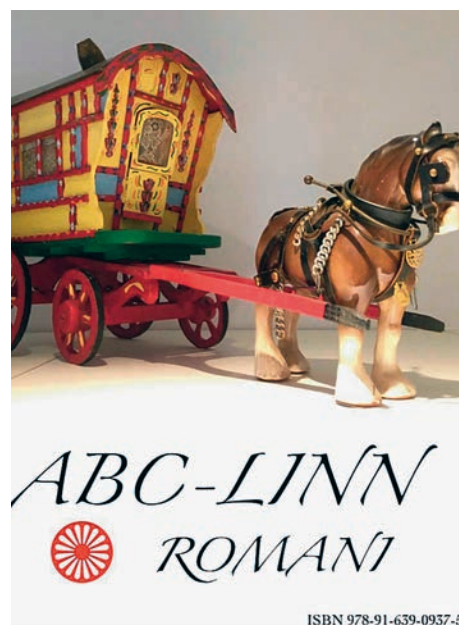
Efter en bidragsansökan till Språkrådet fick de klartecken och projektet startade i april 2015. Efter en mycket förberedelser och organisering påbörjades projektet under sommaren 2015. Verksamheten var omfattande och fortsatte till februari 2016.

Inom projektet har de samlat en språklig referensgrupp med resanderomer från olika landsdelar och olika släkter. Personerna har fungerat som kvalitetsgranskare av allt material som publiceras i deras iBook. De har också hållit ett stort antal så kallade lärandeträffar och språkbud, föreläsningar samt möten, då även med deras väfnöreningar i Jönköping och Malmö. De har också hållit träffar i syfte att förbättra deltagarnas datorkunskaper.

Projektets slutfas löpte under februari och mars. Slutresultatet lanserades på deras hemsida den 8:e april 2016. ABC-LINN är gratis att ladda ner.

När vi frågar Jon, vilket syftet är med detta projekt och denna iBook säger han:

– Projektens mål är att vi ska stimulera revi-

talisering av svensk romani, för att väldigt många har slutat använda språket i väldigt stor utsträckning. Svensk romani har slutat utvecklas under tidigt 1900-tal och vi har lagt stort fokus på att återta tillvägagångssättet att utveckla ord på samma sätt som man har gjort förr i tiden.

Jon berättade att bokens utformning är gjord uteslutande av ungdomar och barn. Tanken är att texterna utformas ungefär som i Wikipedia, fast med max 150 ord per sida. Den språkliga referensgruppen har granskat och godkänt allt material. Ortografin är i stort sätt som på svenska och engelska, vilket man är bekant med.

ABC-LINN har fått mycket gott gensvar och den har laddats ner över 1000 gånger, överraskande nog också från Norge. De har fått in frågor rörande en del ord som förekommer i ABC-LINN, men som aldrig förr blivit dokumenterade i andra källor. Därför är de också nästan helt bortglömda, tills nu. Orden kommer att utgöra grund för en kommande ordlista, i vilken varje ord jämförs med 10 andra romani-dialekter, som i ett led i revitaliseringen av svensk romani.

Romsk vardag på Fotografiska

Åke Ericson är en fotograf som just nu har en pågående utställning på Fotografiska i Stockholm. Non grata heter utställningen, icke önskvärd. Under sex år har han följt och fotograferat romer i deras dagliga liv runt om i Europas länder. Det finns ett patos i hans bilder.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

När ÉRG träffar Åke Ericson på Fotografiska är det dagen innan han ska flyga till Bulgarien. Samma utställning som hänger på Fotografiska ska visas i Sofia.

Han berättar att han är en fotograf som är utbildad i mörkrummet på Strängnäs tidning i mitten av 70-talet.

– Min fascination var att se hur bilder växte fram i framkallningsskålen. Jag fotade allt på den tiden, allt som tidningen gav mig förtroende för att fota.

Det brinnande intresset för fotograferandet var så hett att det hände att han skolade från gymnasiet ibland.

Via Enköpings-Posten och Aftonbladet blev han så frilansfotograf.

Idén till utställningen på Fotografiska har sin upprinnelse i hans motstånd mot rasism och diskriminering.

– Jag är uppvuxen i en arbetarfamilj där alla är lika mycket värda. Man sparkar inte på den som ligger.

Innan han fick idén till det projekt som lett fram till utställningen Fotografiska hade Åke ett annat mångårigt fotoprojekt.

– 1999 när jag slutade på Aftonbladet ville jag göra ett eget projekt och hamnade i Loxha, en liten by i Kosovo som blivit förstört under Balkankriget. Jag ville följa återuppbyggnaden av byn.

Det tog tio år innan byn åter hade en fungerande infrastruktur.

– Detta ledde fram till min fotobok Kosovo in progress.

Åke Ericson var egentligen rejält trött på mångåriga fotoprojekt när de tio åren var över, men så hamnade han i staden Breclav i Tjeckien där en stor romsk släkt hade blivit tvångsflyttade till en före detta ladugård i utkanten av staden.

– De bodde där utan värme och med bara kallt vatten. Tidigare hade de bott inne i staden, men så fick borgmästaren för sig att bygga en galleria på den mark där de

bodde, så de vräktes och hamnade ute på landet.

Mötet med dessa romer blev upptakten till ett fotoprojekt som varade i sex år och som tog honom till en massa länder i Europa.

– Jag visste ju att romer var diskriminerade, men jag blev helt chockerad över hur man kunde behandla människor 2009.

Han tillbringade tid främst i Östeuropa.

– Men jag var även i Frankrike och Spanien till exempel för att kunna belysa hur romerna har det i dessa länder. Det är en enorm skillnad på hur olika länder behandlar sina romska medborgare. Så hur kan det bli någon ändring på sakernas tillstånd?

– Att verkligen se till att alla romska barn får en gedigen utbildning tror jag är det väsentligaste.

Hur har du blivit bemött av romerna under dina resor?

– Jag tillbringade ganska lång tid på varje plats och lärde känna de som jag fotade. Jag har också hela tiden berättat för dem om vad mitt projekt handlar om.

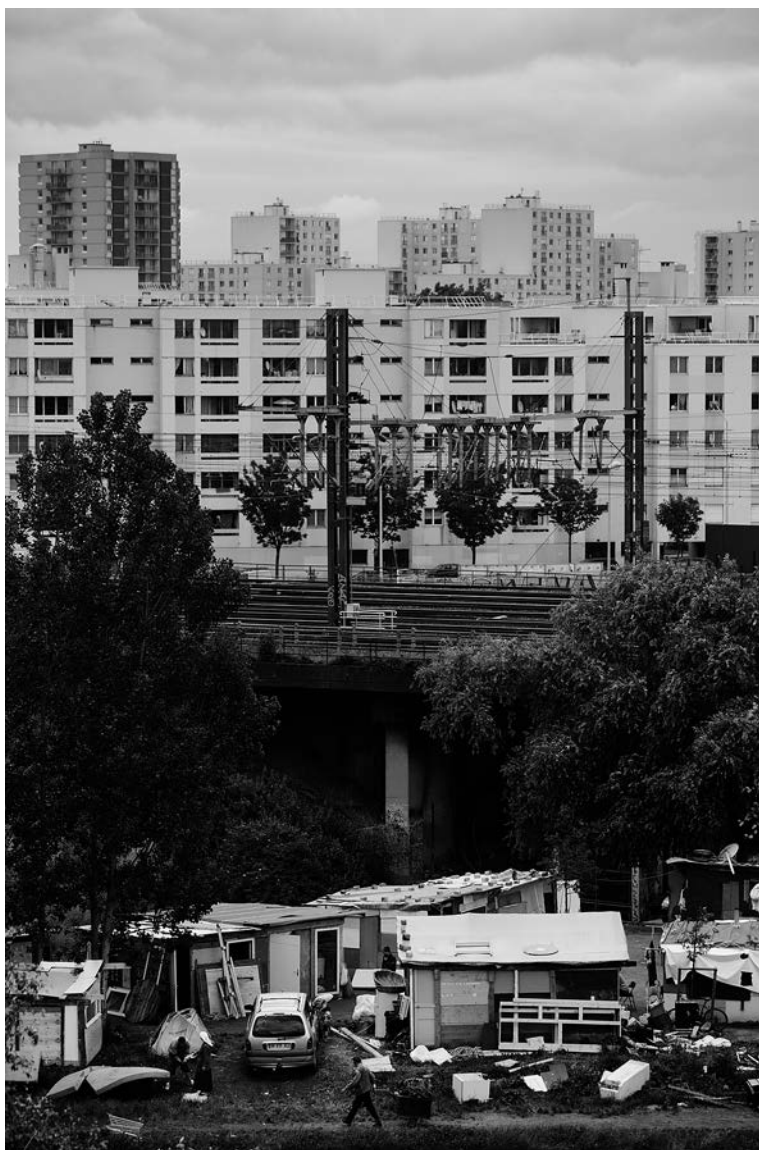
Sevärd utställning

Från 26 maj till 28 augusti pågår en sevärd utställning på Fotografiska museet i Stockholm: "Non grata- De oönskade". Fotografen Åke Eriksson har åkt runt i många av Europas länder: Frankrike, Spanien, Ungern, Kosovo, Serbien, Tjeckien, Slovakien, Schweiz och Sverige och fotograferat romska bosättningar och romskt liv. Upprinnelsen till projektet är att år 2009 befann sig Åke Eriksson på fotouppdrag i Breclav, en stad i södra Tjeckien. Där blev han åskådare till hur stadens borgmästare tvångsflyttade två romska familjer till en ladugård utan vatten och värme. Orsaken till övergreppet var att staden skulle bygga ett nytt köpcenter.

"I Östeuropa betyder ett romskt namn en enkelbiljett till ghettot" säger Åke Eriksson. "Som Lunik IX i Slovakien, ett område byggt för 2 500 personer, men där det bor det tredubbla, utan tillgång till gas, elektricitet eller vatten. Det är historier som måste berättas, som de beslutfattande måste göras uppmärksammade på." (Fotografiska museets tidning).

Utställningens texter är på tre språk: romska, engelska och svenska. Den längsta texten är skriven av Soraya Post och till utställningen följer en liten parlör, en ordbok, där man kan lära sig enkla ord och uttryck på romska. Jag hoppas att denna utställning ska visas i flera länder och den lilla ordboken, som är gratis, är ett bra initiativ.

Gunilla Lundgren

Fotografen själv utanför Fotografiska i Stockholm.

GAMLA BILDER BERÄTTAR

Kära läsare. Den här gången dyker vi ner i ett gammalt bildarkiv som fanns på Socialnämndens avdelning för Zigenarmissionen på Kammakargatan i Stockholm.

I arkivet fanns många gamla fina bilder på Finska romer som vi vill visa den här gången.

Hoppas ni har överseende med att vi inte kan förklara var och när bilderna är tagna. Vi har haft bilderna ganska länge i vårt arkiv och jag har dragit mig för att visa dem då det inte finns någon större information om bilderna.

Ibland har vi namnen på personerna, men de kanske inte stämmer helt. Bilderna är fina med äldre patos. Ibland är personerna klädda traditionellt och ibland icke traditionellt, men det finns en härlig känsla av välstånd. Många av bilderna är tagna i studio, andra är autentiska bilder från hemmiljöer. Bilderna är fina och jag vill visa dem för er.

Håll till godo.

Bilden ovan till höger:

Vi vet inte vem som är vem, men bilden föreställer Helgan poikan Viki, Kalle Florin, även kallad Heinäveden Kalle, och hans hustru Linnu.

På bilden till höger:

Elli, även kallad Mikko Elli, i mitten Vourisen Tilda och Anton Blomerus.

På bilden ovan till vänster andra sidan:

Här blir det svårt, vi vet att kvinnan heter Ainukka. En av de två tunnhåriga heter Arne Hermanin och killen till vänster heter Hemman och pojken till höger är Hemmi.

På bilden ovan till höger på andra sidan:

Helli Hallman och hennes lilla barn.

På bilden under till vänster på andra sidan:

Kan det vara två bröder på bilden?

Enligt mitt papper står det Anton Odotaja och hans bror. Till höger en kille som troligen kallades för Agronomen?

På bilden under till höger på andra sidan:

Elli och Kalle Hagert.

Missa inte sommarens hetaste MUSIKUPPLEVELSE

14 JULI kl. 13-21 KUNGSTRÄDGÅRDEN

21 JULI kl. 13-21 KUNGSTRÄDGÅRDEN

13.00: 5 Folk Festivals Minoritetstält öppnar för publiken.
Kom och träffa sveriges 5 nationella minoriteter. Möt din fördom, få en gratis bok på minoritetsspråken, se våra utställningar, ta del av vårt informationsmaterial och lyssna när vi berättar om vår historia i Sverige.

13.00: 5 Folk Festivals Minoritetstält öppnar för publiken.
Kom och träffa sveriges 5 nationella minoriteter. Möt din fördom, få en gratis bok på minoritetsspråken, se våra utställningar, ta del av vårt informationsmaterial och lyssna när vi berättar om vår historia i Sverige.

Gratis prova på lektioner med

14.30: Nina Nordvall Vahlberg undervisar i Jojk
16.00: Matti Alenius undervisar i Finsk Tango.
16.30: Gabriela Gutarra undervisar i Flamenco.
17.00: Heléne Don Lind undervisar i Klezmer dans.

Gratis prova på lektioner med

16.00: Matti Alenius undervisar i Finsk Tango.
16.30: Gabriela Gutarra undervisar i Flamenco.
17.00: Heléne Don Lind undervisar i Klezmer dans.

Invigning av 5 Folk Festival

17.30: Sam Carlquist och Mia Taikon öppnar 5 Folk Festival på stora scenen, kvällen fortsätter med:

Invigning av 5 Folk Festival

17.30: Sam Carlquist och Mia Taikon öppnar 5 Folk Festival på stora scenen, kvällen fortsätter med:

Surunmaa

Sternfall med Nils Harning & Anne Kalmering

Jojk & trummor med Nina & Kristina

Miritza Lundberg & Baro Baht

Darya & Månskensorkestern

Sanna Ruohoniemi

Katarina Barruk trio

Julma

Szilvási Gipsy Folk Band

Dibbukim

È Romani Glinda i samarbete med Judiska Församlingen, Finska föreningen i Stockholm, Tornedalningar i Stockholm, Sameföreningen i Stockholm, Kungsträdgården park och evenemang, Sensus och Stockholm parkteater. Programmet genomförs med stöd av Stockholm stads kulturförvaltning, Statens kulturråd och Stockholms läns landsting.

5 FOLK FESTIVAL

5 FOLK FESTIVAL

Lyssna till resandefolkets visor, samisk jojk, ösig klezmer, balkanpop och smäktande finsk tango. Vi bjuder även på visrock från Tornedalen på Svenska och meänkieli samt sprudlande romsk musik i olika former. Vi bjuder upp till en musikalisk helkväll där Sveriges fem nationella minoriteter står i fokus: samer, sverigefinnar, romer, judar och tornedalingar.

För tredje året i rad är den populära 5 Folk Festival ett svängigt inslag i Sommarstockholm. Samer, tornedalingar, judar, romer och sverigefinnar står åter på scenen med sina bästa musiker och sångare från hela landet. De kommer att spela på olika scener runt om i Stockholm helt gratis.

5 Folk Festival startade som en reaktion på att folk i allmänhet inte har en susning om vad de nationella minoriteterna är, eller vad de har för kultur, seder och bruk. Tanken med festivalen är att skapa en naturlig plattform där alla har chansen att möta och umgås med kulturer som har funnits i Sverige i århundraden.

Det kommer att finnas möjligheter till gratis danslektioner, workshop i jojk, möten med minoritetsföreträdare i tältet och givetvis mängder av härlig musik!

I parkerna kommer vi att ha tält där alla är välkomna att samtala med någon av oss. Kanske möter du din fördom där? Kom förbi och snacka med oss, vi kan svara på de flesta frågor. Varför inte prova på att dansa någon av de nationella minoriteternas danser, instruktörer finns på plats. Vi kommer även att ha mindre utställningar och en del av minoriteternas litteratur och språk.

FRI ENTRÉ

För mer information om programmet: www.romaniglinda.se Följ 5 FOLK FESTIVAL www.facebook.com/5folkfestival

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar för lika rättigheter och möjligheter och mot diskriminering.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO

Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering inom flera områden som till exempel arbetslivet, utbildningsområdet, socialtjänsten, butiker, restauranger och bostäder.

Om du har blivit utsatt för diskriminering kan du anmäla det till DO. De anmälningar som kommer till DO spelar en viktig roll i vårt arbete för allas lika rättigheter och möjligheter. En anmälan kan leda till olika typer av åtgärder och insatser från vår sida.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.

Telefonupplysningen har följande öppettider:

- Måndagar 9.30–11.30 och 13.00–15.00
- Fredagar 9.30–11.30 och 13.00–15.00
- Helgdagar stängt

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se

Mer information hittar du på www.do.se